ОВИД

HORIZON

ЛИСТОПАД
NOVEMBER 1958
РІК IX Ч. 8 (97)
Ціна 40 ц.

Український кооперативний рух уважає за добре все те, що скріплює націю, як самостійну етнічну цілість серед других народів.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.
Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

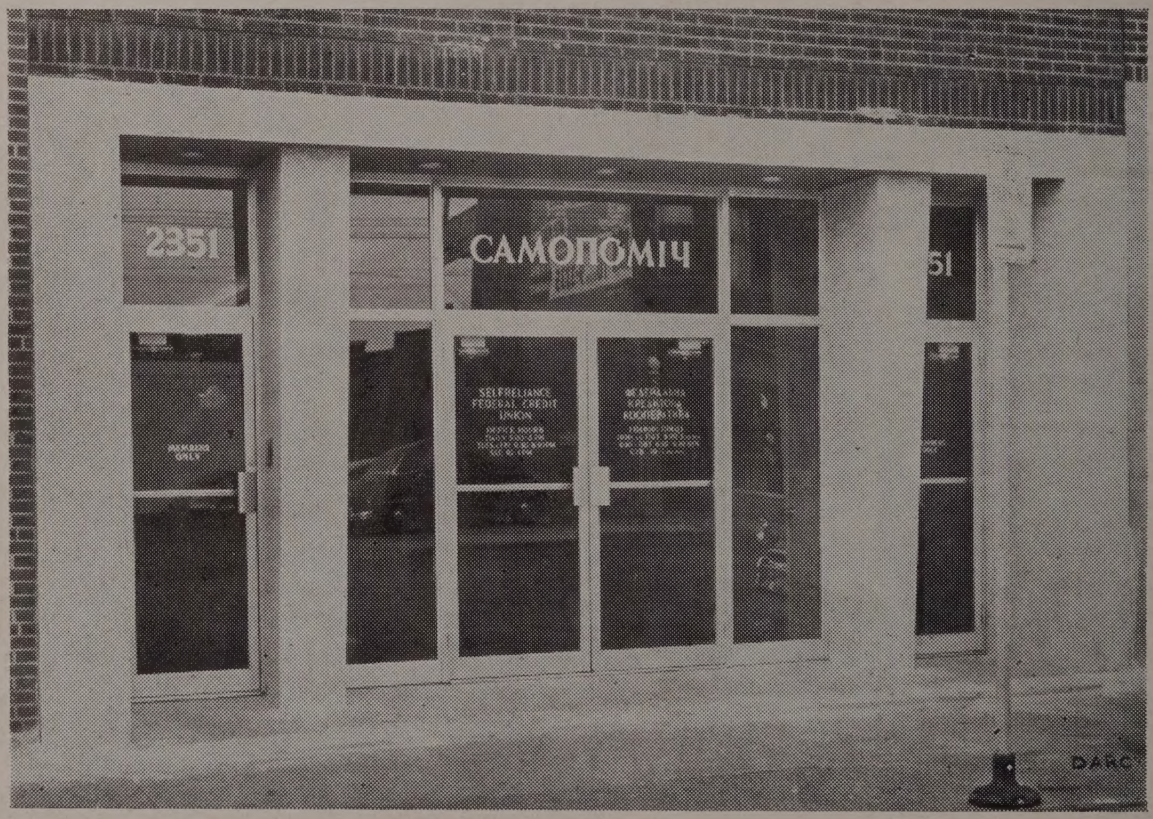

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 увечорі.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 in Credit Union Share Guaranty Corp.
Позички забезпечені до висоти $10.000 in Credit Union National Association

Кооператиза виплатила за 1957 р. 31/2 дивіденди.

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі помагаєте рівночасно Українській Громаді.

ОВИД

The Monthly Newsmagazine
Vol. IX., No. 8, November, 1958

EDITOR
MYKOLA DENYSIUK

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2223 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois, USA.
Tel. EVerglade 4-3863

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:

Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.
England
Ukrainian Booksellers
49 Linden Gardens
London W. 2.
Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Liege

Second-class mail privileges authorized at Chicago, Illinois
Authorized as second-class mail Post Office Dept., Ottawa

Printed by Metrotop Printing Co.
2049 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Illinois — USA

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 4.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Мовний редактор Ст. Риндик

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені.

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	**30.—**
Аргентина — арг. пезів	**60.—**
Бразилія — круйзерів	**120.—**
Німеччина — ДМ.	**10.—**
Франція — фр. фр.	**800.—**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**4.—**

ЗМІСТ

Є. Маланюк — Слово в десятиліття	5
О. Залеський — Листопадовий спогад	8
М. Млаковий та О. Звичайна — У золотих кайданах	11
І. Г. — Інтернаціональний геофізичний рік	13
Р. Турянський — Під чужими прапорами	14
Г. Черінь — Щасливої дороги	17
В. Витвицький — Слова і дійсність	19
Л. Стаховський — Черепаха	22
М. Денисюк — Поза редакцією „Овиду"	26

На обкладинці: Диригенти Капелі Бандуристів після останніх двох концертів у ЗДА в Чікаґо перед виїздом до Европи — Григорій Китастий і Володимир Божик (гляди в цьому числі нашого журналу: „Щасливої дороги").

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

Від появи останнього числа „Овиду" ми вітали в нашому видавництві визначних гостей, що вписалися до пропам'ятної книги нашого видавництва (подаємо в хронологічному порядку відвідин до часу замкнення цього числа „Овиду"): Єпископ Йосип Мартинець ЧСВВ (нововисвячений єпископ для українців католиків у Бразилії), Олена Лотоцька (Голова Союзу Українок Америки), Євген Рогач (фінансовий секретар СУК „Провидіння"), Ярослав Пастушенко (власник „Арки" в Нью-Йорку), Ярослава Острукова (письменниця, співробітниця „Овиду" з Філядельфії), Слава Стецько (Член Проводу ЗЧ ОУН і Головної Управи АБН), інж. Олександер Марків (фінансовий директор Титаніевої Акційної Спілки в Монтреалі) та інж. Петро Почаївський (організаційний референт Титаніевої АС в Монтреалі).

ГОЛОВА СОЮЗУ УКРАЇНОК У РЕДАКЦІЇ „ОВИДУ"

(Фото: Р. Лаврів)

На світлині в нашій редакції від ліва до права: І. Городиська, А. Денисюк, Р. Сидорик — голова 22-го Відділу Союзу Українок у Чікаґо, д-р М. Сіминович — голова Союзу Гетьманців Державників в Америці й голова Українського Лікарського Товариства в Америці — Відділ Чікаґо, Олена Лотоцька — голова Союзу Українок Америки й М. Денисюк.

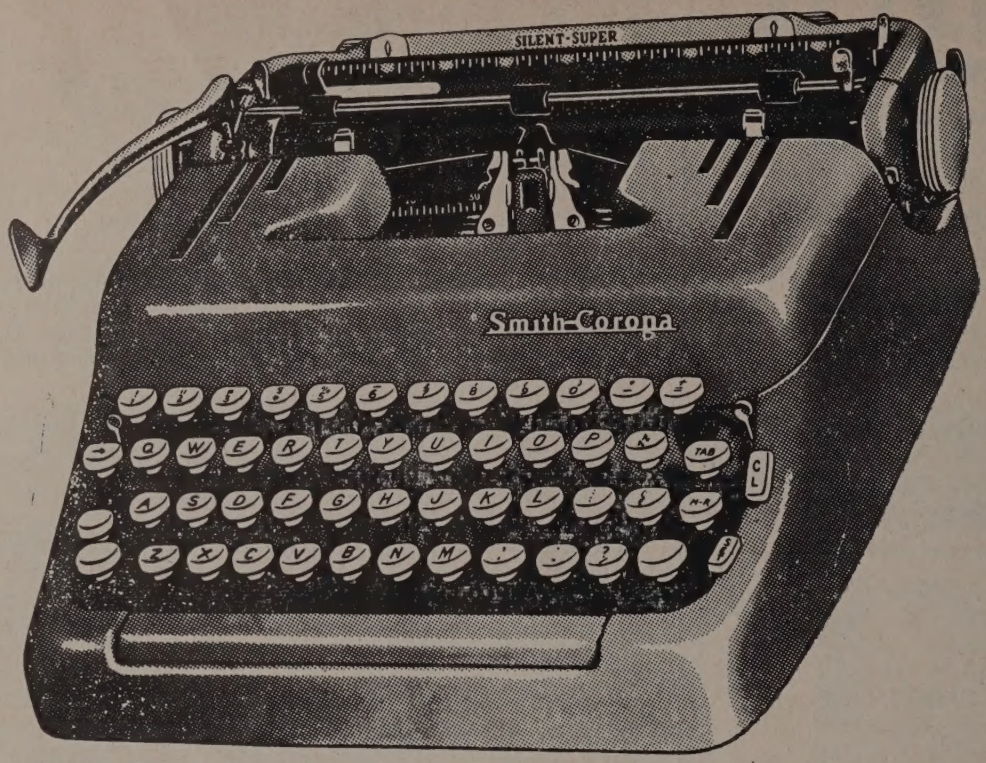

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2223 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якшо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною ґарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

РІК IX, Ч. 8 (97) ОВИД ЛИСТОПАД 1958

Є. Маланюк

Слово в десятиліття

(Юрій Клен [1])

Справжнє ім'я і прізвище Юрія Клена — Освальд Бурґгардт. І ім'я, і прізвище не залишають жадних сумнівів щодо національного походження нашого видатного письменника.

Нещодавно проф. Ганс Кох, колишній сотник Галицької Армії, а нині поважний німецький учений, проголосив, що й Максим Рильський, і Юрій Клен прийшли до української літератури з чужої культурної сфери.

Залишаючи на боці зовсім явний абсурд із Максимом Рильським, що його кровний і духовий зв'язок із нашим Правобережжям (навіть із давнім культурно польським слідом у нім) не може збуджувати жадних сумнівів, можемо сказати, що шановний професор Кох, якому мусимо бути вдячні хоча б уже за його останній труд — цілу антологію нашої лірики в прекрасних його перекладах — тут явно впав жертвою або непоінформованости, або пересадного теоретизування. І то не лише з Рильським, а й з Бурґгардтом. Правда, у випадку Бурґгардта існують де-які факти, що могли б становити для формаліста чи софіста певний дискусійний матеріял.

Освальд Бурґгардт походив із німців-колоністів. Він ніколи не поривав ані з мовою свого походження, ані з культурою нації, звідки його батьки прийшли на Україну. Не поривав навіть і пашпортово і тому був за І Світової Війни, як громадянин Германської Імперії, інтернований царським урядом на московській півночі (в Архангельську). І цей самий пашпорт дав йому змогу геть пізніше, на початку страшного большевицького голоду, врятуватися від видимої смерти: він покинув Україну щойно р. 1932 і подався під захист своєї прабатьківщини, де в старовиннім Мюнстері й почав виладати славістику і де його застала II Світова Війна.

Розуміється, література — велика річ, і легковажити її притягальну і втягальну силу не годиться. Володимир Короленко, україно-поляк з походження, рожденець Волині, навіть сказав одного разу, що „Моя батьківщина — російська література".

Треба думати, що хоч література і велика річ, але батьківщиною бути аж ніяк не може. Навпаки, вона є дитиною батьківщини й нації. Є бо речі сильніші за літературу, навіть таку прилипчиву й отруйну, як російська.

Освальда Бурґгардта породило старожитнє, історією насичене Поділля, а згодом формувала Волинь, її пущі й ріки, її поля й оселі, її замчища й городища. Підсоння, краєвид, расове оточення, тисячолітня культурна авра — ось що вплинуло на душевну структуру Освальда Бурґгардта. І через бездоріжжя занепалої імперії, через догорання останніх решток петербурзької культури, в могутніх заграваx української національної революції — крізь Золоту Браму Києва Освальд Бурґгардт увійшов у саме серце нашої культури. Там, „в гроні п'ятірнім нездоланих співців" — кажучи словами Драй-Хмари з його вже історичного сонету —Освальд Бурґгардт зайняв своє місце в найбільш висуненій уперед, найбільш небезпечній і, як тепер, уже з історичної перспективи баченій, найбільш дієвій — бойовій заставі нашої нації в смертельній війні за її духове існування.

Йосип Лободовський мав рацію, коли дотепно порівнював сонети неоклясиків із автоматом на 14 набоїв. Для большевицької барбарії неоклясичні кулі були найдошкульніші,

[1]) Виголошене автором у Торонті, Нью-Йорку та Чікаго на вечорах пам'яті Юрія Клена, 1957-го р.

бо сягали найглибше — до культурних праджерел, а вони відтинали нас від ворога найгостріше і найрадикальніше.

Неоклясичне сузір'я вічними діямантами сятиме на небі нашої національної культури. Воно сятиме кермівним дороговказом на потомні часи, хоч у тім сузір'ї померкла одна з найбільших зір ще за життя — маю на увазі того, кого Микола Зеров назвав „поета максімус" (М. Рильський, пр. ред.). Освальд Бургардт — одна з п'ятьох зір цього сузір'я в часі його найбільшої кульмінації — був, так би сказати, зіркою в нім присутньою, але таємничо-затемненою. Щойно на еміграції та зірка засяла сяєвом першої величини і непроминального блиску. З Освальда Бургадта, ерудита, майстра стилю й незрівняного своїми безмежними можливостями поета-перекладача зродився так само природньо, так само органічно і так само неукниненно — оригінальний поет і співтворець нашої національної культури — Юрій Клен.

**
*

Зміна письменником рідної мови річ в історії світової літератури не нова, хоч і не така часта, особливо в поезії (француз Шаміссо та напів-чех Рільке в німецькій поезії). Але існують два великі й подекуди символічні іменя Гоголя-Гоголя й Коженьовського — Дж. Конрада, що їх обох, до речі, породила наша щедробагата земля.

Та проблема двомовности в справі Освальда Бургардта — Юрія Клена майже в цілості відпадає. Якщо й існує кілька його майстерних перекладів поезій неоклясиків на німецьку мову, то імена і Освальда Бургардта, і Юрія Клена звичайно підписували твори лише української, і мовою, і духом — літератури.

І мусимо бути вдячні долі, що вона післала нам такого „чужинця", якщо хтось наівний уважатиме Юрія Клена за такого. Це була б тоді аж надто гойна рекомпенсата за бувших, теперішніх і, на жаль, майбутніх таки-рідних Короленків.

Для людей, що походять із чужого культурного кругу (якщо цей круг є вповні окреслений), наші асиміляційні спроможності, без зайвих ілюзій кажучи, дуже й дуже скромні. Таку людину могли б притягнути і втягнути — природа України, музичний інстинкт нашого люду, його майже магічна система тисячолітньої етики і просякнений тією етикою майже обрядовий побут. Але все це відносилося б не до міста, пляново деградованого імперією до колоніяльної провінційности, а лише до передреволюційного, закінчено-повного в своїм національнім існуванні села. Наша національна культура, тим більш наша національна література — мають кількість неукраїнських імен мінімальну.

Освальд Бургардт міг би піти по лінії імперської культури та імперської літератури, а вони в своїй пізньо-петербурзькій фазі ще були, безумовно, атракційні. Але Освальд Бургардт пішов туди, куди кликала його під українським небом розквітла душа, куди вела його християнська етика і обов'язок не колоніста чи колоніяльного відпоручника метрополії, лише обов'язок сина Землі. І в обороні духу тієї Землі він і впав, як воїн, у поході, віддавши тій Землі свої сили, свій хист і успадковані ним цінності його предків.

**
*

Трудно стриматися, щоб не згадати обставин його смерти. Але припускаю, що вони досить знані і не буду їх тут повторювати. Тільки нагадаю, що про ці обставини треба пам'ятати і не заспокоювати наше, коли вже не національне, то, принаймні, суспільне сумління — різними готовими і досить стертими формулами.

Ми досить щедрі на короткотривалі емоції чи навіть ентузіязм, на оплески й публічні вшановування, на пишні, але, на жаль, похоронні вінки і на посмертні імпрези з щирими, але вже спізненими жалями.. Саме тепер хочеться пригадати той історичний факт, що Шевченка викупили з кріпацтва не ті наші дідичі й навіть магнати, що тоді існували й легко могли довідатися (в Петербурзі), що свобода талановитого земляка коштує 2500 паперових рублів, але викупила Шевченка фактично, як це не парадоксально, царська родина, що для неї поет Жуковський й улаштував авкціон із портретом пензля Карла Брюллова.

Ми автоматично повторюємо, що професорську кандидатуру Франка провалили, мовляв, польські інтриги, хоч, в дійсності, там значно більше було таки рідних інтриг. А що значила в біографії, а, тим самим, і в творчості Франка та неосягнена ним професорська катедра — не знаю, чи всі собі хоч тепер уявляють.

Згадую ці болючі факти не для якихось порівнянь. Навпаки, тут як кажуть французи, ту пропорсьйон гарде — у всіх відношеннях. Згадуючи це, хочу лише підкреслити відповідальність суспільства чи того середовища, що мало б тим суспільством бути.

Із багатьох причин ми мусимо бути особливо чуйними й відповідальними супроти людей духової творчости, що їх нам Провидіння посилає. І тут ідеться не лише про справи матеріяльні, а саме — і в першу чергу — моральні,

бо без них не може бути жадної „матеріялізації". Людина духової творчости мусить у нашій громаді чи серед нашої спільноти мати, як що вже не базу, то принаймні, якусь більш менш намацальну точку опертя. Без дотримання цієї елементарної вимоги наша національна активність виглядатиме досить ймлисто, і ми, як спільнота, просто кажучи, стратимо право на людей того роду.

***

10 літ тому вмер Юрій Клен, вмер випадково і передчасно. Як болюче усвідомлювати собі ці слова! Його літературна спадщина, завдяки добрій волі земляків і енергії сина, зібрана, усистематизована і ось уже послідовно виходитиме в світ.

Літературна діяльність Юрія Клена не обмежувалася ліричною поезією і, тим самим, не обмежувалася лише молодістю, з якою лірика, звичайно, в'яжеться. Поет Юрій Клен зродився з Освальда Бурґгардта вже на еміґрації, отже з людини вже літньої і досвідченої, коли ранній романтизм уступає місце філософічному роздумові, а ліричний порив вагітніє ваготою мислі.

Плодом цього з'явився том „Попелу імперій" — широке полотно, де поет поставив собі за завдання дати образ цілої історичної доби, але дати його не лише очима свідка й сучасника, як це маємо в історичнім романі чи актуальній повісті, а й очима філософа, себто дати те, що за тим образом зовнішніх подій таїлося й діяло і в тих зовнішніх подіях реалізувалося. Тут Клен мав, сказати б, на меті не фізику, а метафізику, не історіографію, а історіософію.

Ще як Освальд Бурґгардт, Юрій Клен був однією з п'яти зір київської школи неокласиків — і в зв'язку з цим з'явилися чудові німецькі переклади неокласичної нашої поезії і дорогоцінні спогади про неокласиків. Але покійний був теж університетським професором — і так з'явився том „Історії Німецької Літератури". Освальд Бурґгардт почав свою літературну діяльність у Києві, як майстер перекладу, — отже, в спадщині Юрія Клена маємо ряд прекрасних перекладів із французьких, німецьких і англійських поетів, — а серед них — дві найхарактеристичніші речі Шекспіра-драматурга. Ця спадщина захована, нею опікуються, і вона залишиться серед культурних надбань нашої нації на потомні часи, якщо в нашій страшній добі ще існуватимуть, розуміється, архиви, бібліотеки й книгосховища.

Але перед 10-ма роками ми втратили — і вже безповоротно — письменника, як живу істоту, письменника, як особистість, як людину. І коли звичайно трапляється, що дорібок письменника залишається більшим за його особистість, то у випадку Юрія Клена треба з болем ствердити, що, хоч як багата і многобічна його літературна спадщина, то все ж жива особистість письменника була безсумніву багатша й більша навіть за таку багату спадщину, як його.

Багатша й більша була та особистість з тієї простої причини, що вона перебувала ще в рості, в розгорненні, в процесі щедрого овочування. Передчасна смерть перетяла це творче існування в моменті, коли багаті потенціяльні можливості письменника ще були далекі від повного їх використання. Життя письменника було підтяте в зеніті його творчих сил. І його жива, чинна, притягальна й справді творча особистість перестала існувати саме тоді, коли може ніхто інший персонально не був таким необхідним на еміґрації, як він.

Вже нині, по 10 роках, всі ми, кому дорога й близька доля нашої літератури, болюче відчуваємо саме персональну відсутність Юрія Клена — поета, приятеля, вченого, майстра і вчителя — вчителя в повнім розумінні цього слова, вчителя тих поколінь, що зростають саме тепер і так насущно потребують його заплідного слова, його вірної руки, усмішки його мудрих і любих очей.

Ярослава Острукова

МАТИ І ДОЧКА

(З хроніки.)

Шляхетський замок, власність Корецьких, стояв у гарній лісистій околиці, недалеко Львова. Ще й досі залишилися в його старих мурах ворожі кулі. Це військо Хмельницького, ідучи на Львів, поранило його, тоді ще молодого. А опісля спокій замку перервали події тисяча дев'ятсот вісімнадцятого року. Довгий час був він кріпостю ворожих бійців у мазепинках. Билися вони до останнього набою і відійшли, заливши йому старому нові рани. Але старий замок радів. На нім побідно замайорів червоно-білий прапор.

Галину кожного разу, коли вона туди входила, прошиоало дивне почуття остраху. Боялася холоду його темних коридорів, старих склепінь, почорнілих одвірків та фасад, прикрашених хижацькими орлами. Боялася всього, що там було. Ступала несміло, немов щоб не розбудити тих, що в нім колись жили. Була вона для них зовсім чужа, а все таки з ними зв'язана. У цьому замку, спадщині по збанкротованім дідичеві, дідові Галини, жила її мати Клементина.

Несміло застукала в двері. Мати, вдягнена в старосвітську довгу сукню, в коронковім очіпку на голові, відчинила їй двері.

Привітання було звичайне, холодне. Галина, знаючи маму, не здивувалася. Холод, офіціяльність, здержливість почувань — це притаманні риси її характеру.

А — а — це ти!? ... прошу ближче — сказала Клементина, впроваджуючи дочку до сальону і цілуючи легко її чоло.

— Здійми плащ, або краще не роздягайся, залишися в плащі .... холодно, дров нема .... що ж у вас чувати ...? Всі здорові?

— Так .... здорові, мамо ...

— Сідай ось тут на канапу біля мене ... Напєшся кави? Зараз принесу. Яку п'єш? З цукром, чи без цукру?

— Будь-яку ... байдуже, — відповіла дочка.

— Я п'ю тільки без цукру і дуже міцну. Зажди хвилину.

Мати пішла прилагодити каву, а Галина залишилася сама із своїми думками. Чи вдасться їй намовити маму написати листа до генерала Шептицького в справі звільнення Романа? Вони були споріднені з генералом Шептицьким, тодішнім головним командантом польської армії, і Галина знала, що коли б Клементина написала, він цього б їй не відмовив.

Дивилася на знайому, але так дуже чужу кімнатну обстановку. Давниною віяло з кожного кута. Усе було темне, понуре, як і цілий дім. Старий клявікорд припав грубою верствою пороху, так само магоневий стіл, темно понурі пурпурові оксамитні фотелі й канапа. У золочених рамах портрети її предків понуро дивилися на Галину. Цикль образів, ґрафіка „Війна", мистецьке натхнення мистця і патріота Гродґера від дитинства робило велике враження на Галину. Її увага довго задержалася на цих картинах. Героїка польського народу, що в січневу ніч 1863 року кинувся в нерівну боротьбу проти свого окупанта-москаля ... „Уся душа, увесь трагізм у цих картинах, тому вони сильні, невмірущі, як невміруще бажання волі ...."

На столі відчинена книжка Сенкевича: „Ogniem i mieczem". Галина почала її читати. Прочитавши декілька сторінок, із нехіттю відложила її на бік ... „Геніяльний твір письменника, що отруїв душу свого народу. Сваволя шляхти — геройство, боротьба за волю бандитизм ...." роздумувала Галина.

Думки перервала мати, увійшовши в кімнату. У срібній посудині вона принесла каву й подала дочці та собі. Галина та мати пили деякий час мовчки.

У старосвітській круглій печі давно вже вигорів вогонь, у сальоні ставало щораз холодніше. Клементина розгрівала руки філіжанкою.

— Мамо, я вже стільки просила тебе, щоб ти покинула цей старий замок і перейшла до нас жити. Холодно тут, ти сама у ньому живеш ... тобі ж на старість треба опіки, мамо...

— Галино, зрозумій, що я звикла до цього дому і ніколи не була б у вас щасливою. Зрозумій, що ваші радощі — мої смутки, мої радощі — ваші смутки. Ось тут, поміж портретами моїх предків, у цій атмосфері минулого мій духовий світ, такий інший від вашого. Дозволь мені залишитися тут, не викорчовуй мене, бо корінням я глибоко у своїй польській традиції.

Так, мати мала подекуди рацію ...

— Мамо, ти ж була дружиною українця, — несміло старалася переконати Клементину Галина.

— Тоді були зовсім інші часи, а врешті мій чоловік Юліян був польським патріотом, говорив по-польськи, брав навіть участь у польському повстанні. Властиво нічого, окрім обряду, не лучило його з руським народом.

— Це правда. Окруження, польонофільський інтернат, що в ньому тато виховувався, а вкінці твої, мамо, погляди зробили його таким.

Знову довга мовчанка ...

— Скажи, Галинко, чому ти відійшла від нас? Я ж виховувала тебе в польській традиції, в польському патріотизмі ... Учителька полька тебе вчила. Чому ти все те відкинула і перейшла до них? Чому Галю? — сказала з жалем у голосі Клементина.

— Не говорім про це, мамо!

— Коли ж воно так дуже болить.

— Воно мене болить ще більше ... Чому я відійшла від вас? — питаєте. Перший, що промовив до мого серця, був він ... ви знаєте, хто ... Микола ... Від нього перший раз я дізналася, що я не полька, що я належу до українського народу, поневоленого народу. Він має право до цієї землі ...

Галина встала від стола і почала нервово ходити по кімнаті.

— Хто ще кристалізував мої почування? — итаєш мене, мамо. Кривда українського наро-у, криваві вибори, погорда поляків до нас, о нашої мови, культури. Ваш шовінізм зро-ив мене такою. А потім усе те, невпорядко-ане в моїй душі, ще роз'яснив мені „Кобзар". Шевченко такий велетень, що ти цього нікого-и не зрозумієш. Його ідеї стали моїми, і я іколи від них не відійду!

—Але ж ти полька, хоч би по матері.

—Коли мої предки відійшли від нашого на-роду, то чому я маю від нього відходити?

— Що ти говориш, Галинко? Наш рід із діда прадіда польський!

— Ти помиляєшся, мамо! Я читала хроніку нашого роду ... Ти сама це знаєш. Мій прадід Іван Корецький тільки для привілеїв та своєї гордости не бути нижчим покинув був обряд греко-католицький та став римо-католиком, поляком. Або хоч генерал Шептицький. Тоді коли його брат, наш митрополит, стає в обороні нашої нації, нашого обряду, коли він просить свого брата, щоб вернувся до своєї нації, тоді генерал висилає свої легіони проти нас!

Клементина опустила очі. Вона все це знала. Знала, що її предки були колись русинами, і це принижувало її гордість польки-шовіністки. Вона встидалася свого руського походження.

— Ех, Галю, краще не говорім про це! Це діялося дуже давно, минуло від тоді кілька поколінь, наші предки подружились із польками.

— І налили до своїх руських жил польської крови — із іронією відповіла. — Атавізм, це сила могутніша над усе. Кров українських предків несвідомо відживає навіть по віках ... Мамо, я тебе розумію, зрозумій же і мене, мамо ... Залишім тепер наші розбіжні політичні переконання ... Забудьмо тепер про все ... Я приїхала просити тебе, мамо, о поміч. Тільки ти це можеш зробити. Вернувся з України наш Роман. Він у таборі інтернованих. У тебе, мамо, родинні зв'язки з генералом Шептицьким. Напиши до нього, він це для тебе зробить. За його протекцією вдасться Романа звільнити. Прошу тебе, мамо, зроби це для нас!

— Скажи, Галю, чому Роман воював проти нас? Чому хотів відобрати нам цю землю, що з діда прадіда була польською? Чому?

— Мамо, залишім це все! Ми знову вертаємося до цього болючого питання. Говорите так, як вчить вас польська шовіністична історія, як вчить вас ваш Сенкевич ... не вмієте об'єктивно, справедливо дивитися на ваше минуле ... Але тепер залишім балачку про це. Рятуйте Романа!

Клементина довго не відповідала. Боролася з двома сильними почуттями, почуттям польки-шовіністки і матері та бабки. А все ж таки перше почуття було далеко сильніше. Її обличчя стало холодне.

—Ні, Галю, цього я не можу зробити. Не можу піти проти своїх національних почувань. Він наш ворог, — сказала рішуче.

— Значить, твої національні почування виросли понад любов до мене і твого внука?

Мовчанка була відповіддю.

— Це твоє останнє слово?

— Останнє.

— Мені пора відійти.

Галина холодно попрощалася з мамою. Ішла зрезигнована, зовсім прибита словами матері. Зрозуміла, що боги її мами, яких вона не признавала, жорстоко на ній помстилися.

Мати непорушно стояла біля вікна. І вдруге два почуття почали зводити з собою боротьбу. Галя — її дочка, а він — одинокий внук. Відчинила вікно.

— Галю, Галинко!

Але Галина її не чула, віддаль була завелика.

Клементина зачинила вікно. Її обличчя знову було холодне. Мала великий жаль до дочки і внука. Вона вже зовсім зрівноважено підійшла до стола, щоб забрати срібну посудину з недопитою кавою.

...„Так мусить бути. Остануся вірна своїм ... Він ворог, воював проти нас ... хотів забрати нам наш Львів, нашу малопольську землю, з діда прадіда нашу. У цьому домі сама доживатиму ..."

Із саду повільно ішов присмерк. У чорнім обрамуванні „Війна" Гродгера злилася з пітьмою осіннього вечора.

Ще тільки невиразні силюети портретів її предків зарисовувались на стінах. Вони з гордістю дивилися на неї, немов тріюмфуючи, що поборола себе, не далась зловити сантиментові.

Засвітила лямпу. Об вікна сальону вдаряв осінній вихор, свистів, шумів довкола замку.

Вдягнувшись у хутро, продовжувала читати книжку. Вже було поза північ. На дні античної лямпи залишилося ще кілька краплин нафти.

Клементина все ще читала. В її уяві виринали все нові картини цього давнього світу, де переплетена рясним гумором сваволя шляхти зродилася з добробуту їхніх предків. Душею була вона в цьому світі.

Осип Залеський

ЛИСТОПАДОВИЙ СПОГАД

Був кінець жовтня 1918 року. Яко старшина австрійської армії, я перебував тоді в місті Могилеві над Дністром, на Україні. Австрійська армія прийшла на Україну в березні 1918 року, щоб допомогти молодій Українській Державі в боротьбі з большевицьким наїзником, а одночасно здобути там трохи хліба, бо довга війна була геть виснажила економічно Австрію, і мир в Бересті Литовському між Україною і осередніми державами, себто Австро Угорщиною, Німеччиною, Болгарією і Туреччиною, називано згірдливо „хлібним миром" „бротфріден". Та і український хліб, що рятував від голоду армію і цивільне населення Австрії, не заспокоїв розбурханих довгою війною нервів, і невдоволення населення росло, а в повітрі висів кінець старої монархії.

У дні першого листопада я вийшов ранком на вулицю, щоб купити нові київські часописи, і ось з протилежного, басарабського берега я почув якісь вигуки людей. Підійшов до берега і побачив на басарабській стороні громаду мадярських вояків, що жваво над чимось радили і час до часу кричали: „Елієн а газа, елієн републіка"! (Хай живе батьківщина, хай живе республіка). Здивований таким виявом настроїв мадярів, я пішов до команди міста, щоб дізнатися, що це все значить. Там довідався, що вночі прийшов приказ Начальної Команди австрійської армії — перевести серед різнонаціональних частин армії голосування: чи вони бажають залишитися в австро-угорській державі, чи хочуть власної, національної держави, але у федеративній монархії.

Такий приказ видав тодішній цісар Карло. Він бачив, що австро-угорська держава хитається у своїх основах, і хотів її рятувати, хоча б коштом сфедералізованих національних держав. Та ця ідея прийшла запізно. Чехи мали вже здавна готовий плян і 28. жовтня проголосили свою самостійність; поляки, маючи вже своє „крулєвство", дане їм німцями на території бувшої російської займанщини, чекали тільки нагоди, щоб прилучити до нього цілу Галичину; полудневі слов'яни думали, що знайдуть сповнення своїх змагань у з'єднаному королівстві Югославії, а українці, маючи свою державу над Дніпром, не думали залишати західніх земель у рамцях якогось нового австрійського конґльомерату.

В австрійській команді міста поденервований старий австрійський полковник, чех, ходив по кімнаті і нарікав: Так, так, ніхто не хоче рятувати бідної Австрії, всі хочуть самостійности — і чехи, і поляки, і українці, і мадяри. Армес Естеррайх, армес Естеррайх!". Не так було йому жаль бідної Австрії, бо він, як чех, думав певне про свою нову батьківщину — Чехію, але жаль йому було покидати тепле місце коменданта міста в Україні, де тоді було справді щасливе життя і було всього подостатком.

Наступного дня появилися вже в київських часописах вістки зі Львова: українці перебрали владу у свої руки, і Державний Секретаріят Військових Справ взивав усіх вояків голоситися до українського війська.

У місті збиралися групи австрійських вояків різних національностей і разом відходили на залізничий двірець, щоб чимскоріше дістатися до дому, до нової батьківщини. Війна скінчилася! Яке ж це щасливе слово для кожного вояка, що чотири роки мучився на різних фронтах і вийшов із цієї війни живим.

Під цю пору нас українців-старшин залишилося було в Могилеві тільки двох: мій начальник поручник А. Клим і я. Інші, що були на басарабській стороні, подалися таки в перших днях по розвалі Австрії із своїми частинами в напрямі Буковини. Нас двох не хотіло вертатися до дому „голіруч". Ми хотіли зібрати наших вояків-українців та, створивши з них хоч малу військову одиницю, їхати з нею під Львів, де вже розгорілися бої, як про це писали київські часописи. В самому місті наших вояків майже не було, але в команді ми довідалися, що до Могилева підходить курінь 35-го золочівського полку стрільців, і ми вийшли на окраїни міста, щоб переловити його, заки він у місті „розлізеться". Взяли ми із собою нашого писаря, молодого стрільця - німця зпід Калуша, що заявив охоту вступити до української армії.

За деякий час надійшов очікуваний нами курінь, у повному військовому порядку, із зброєю. Ми втішилися, бо думали, що зараз будемо мати готовий бойовий курінь, що складався в більшості з українців. Поручник Клим з'ясував курінному - німцеві наш плян. Курінний радо погодився, бо думав, що цим способом розв'яжеться з військовою частиною, що була йому вже тягарем. Поки поручник говорив із старшинами куреня, я почав з'ясову-

вати стрільцям наш плян, вияснюючи, що на землях Галичини постала Українська Держава, що поляки не хочуть вступитися з наших земель, і треба їх силою виганяти, якщо хочемо самі бути господарями на нашій землі. Тому, казав, зберімося разом і поїдемо помагати звільнити нашу землю від нового ворога — поляків. „Та війна вже скінчилася, а ви нам про якусь нову війну говорите" — почали розумувати наші дядьки. До речі, курінь складався в більшості з вояків старших віком, бо тільки таких тримали на спокійних теренах України, тоді як молодші віком билися на італійському фронті.

Мої слова не дуже переконували наших вояків. „А я вже два роки не був на урльопі, то ж мені належиться хоч трохи відпочинку, но і треба вступити до дому та подивитися на господарку, а як треба буде йти знов до війська, то вдома певно скажуть, і як буде треба, то хіба підемо" — обізвався оден із вояків. Ця„спасенна" думка сподобалася й іншим воякам, і ніхто не хотів відбиватися від куреня, і всі пішли далі з паном майором, командиром куреня.

Не пощастило нам і з частинами 20-го коломийського полку. Усі вони здавали зброю в українській військовій команді і маршували на двірець без зброї, без тієї зброї, що її нам так бракувало під Львовом. Ми дивилися з жалем, як чехи, поляки, австрійські німці, мадяри, серби, румуни ішли за приказами своїх старшин і від'їздили до своїх нових батьківщин, щоб творити свої національні армії. Хоча й вони були знесилені довгою війною, але національний обов'язок кликав їх на оборону батьківщини. Наші стрільці були ще замало свідомі цього обов'язку, а з другої сторони виною цієї малої свідомости був брак наших старшин по австрійських полках, що мали б вплив на вояцьку масу і могли б використати цей момент для українізації полків. Тільки деякі частини австр. полків прийшли готові на українсько-польський фронт, решту армії треба було збирати на місцях, що забирало не потрібно дорогий час і спиняло розвиток фронтових дій.

Ми повернули в місто і задержалися під гостинницею, де було приміщення нашої команди, та думали, що нам далі робити. Біля нас пристав старшина української армії і, побачивши українські тризуби на наших австрійських шапках, запитав: Ви, панове старшини, може українці? Почувши нашу відповідь, сказав, що він старшина „Окремого Загону Запорозьких Низових козаків", що організуються тут, в Могилеві. До речі, ми знали про цю частину,що вона була напів легальною військовою частиною, щось у роді вільного козацтва, бо українська армія під цю пору ще не була зорганізована. Австрійський і німецький уряди справу творення української армії протягали, бо, мабуть, не довіряли українському урядові. Подібна історія з творенням української армії повторилася в 1941 році, за панування „Адольфа визволителя". І в першому, і в другому разі короткозорість і зарозумілість німців принесла їм невдачу, бо коли б українська армія в 1918 році була змобілізована, не потрібно було б тримати на Україні австронімецької армії. Її можна було вжити на західньому фронті, і тоді може і воєнні події для осередніх держав були б інакше розвинулися.

Цей старшина називався Порайком, він був галичанином. Яко вояк австрійської армії, він попав у російський полон і в часі революції вступив на службу Українській Державі, як і багато інших полонених українців. Згодом перейшов він на службу до большевиків, де відограв досить визначну ролю, але був зліквідований, як і багато галичан, за націоналістичні „ухили". Ми оповіли йому про наші невдачі з формуванням української військової частини, а він запропонував нам вступити до його загону козаків, а як справи вияснятся, підемо разом відбивати Львів. Справа була в цьому, що гетьманський уряд не хотів встрявати у війну з поляками і не міг висилати на протипольський фронт військових частин, але міг „не бачити", що якась частина „зворохобилася" і утікла до Галичини. Так радили і висланникам західньоукраїнської делегації, що була приїхала до Києва просити військової допомоги. Як знаємо, з цього не хотів скористати полк. Коновалець, що міг був кинути Корпус СС-ів у бій під Львів.

Я погодився на пропозицію Порайка, вступити до Загону Козаків, погодився дуже радо пор. Клим, бо його в'язали з Могилевом „серцеві справи", і він не хотів покищо покидати Могилева. Ми передали Порайкові військовий інвентар нашої канцелярії для вжитку його Загону і договорилися, що заждемо ще кілька днів, поки наше прийняття перейде формальну згоду штабу Загону і буде оповіщене у денному приказі. Він зразу видав нам посвідки, що ми є старшинами Загону Запорозьких Низових Козаків, і так ми стали, хоч ще не офіціяльно, старшинами української Армії.

Ми залишилися на своїх квартирах, почуваючись трохи ніяково, бо на нас дивилися місцеві громадяни, як на „австріяків", що чомусь не вертаються додому. Австрійського війська в місті вже не було, переходили містом тільки

малі частини, що поверталися з дальших місцевостей і шукали нагоди, щоб їхати у свої сторони.

Наші знайомі українці з Могилева не радили нам вертатися додому, мовляв, там тепер у вас революція, а ви ще не знаєте, що таке революція; ми вже, мовляв, пережили її на прикінці 17 і спочатком 18 років, тому й знаємо, як виглядає життя в часі революційних потрясень. Краще залишайтеся у нас, а коли у нас заспокоїться, тоді поїдете. Вони й не думали, що та революція, що вони пережили, була тільки вступом до подій, що згодом настали на Україні. Не всі також орієнтувалися в тому, що нас кличе обов'язок боронити рідну волость.

Так ждали ми кілька днів на наше прийняття до Загону, і мені це бездільне життя надоїло, тим більше, що й грошей у мене не було багато, бо наш військовий платничий, пронюхавши, що Австрії „капут", таки вночі на першого листопада забрав усю готівку, що дістав на виплату військових платень для цілої частини, і з цими грішми пропав.

Був уже день десятого листопада, як я рішився їхати, бо події в Галичині не дозволяли сидіти бездільно. Я спакував свої військові „манатки", попрощався з місцевими друзями і симпатіями, сів на дорожку і пустився їхати на двірець. Аж тут десь взявся Порайко і кличе до мене: „А ви куди? Таж у сьогоднішньому приказі є ваше прийняття до нашої частини„. — „Довго ви надумувалися, сказав я йому, а час кличе. До побачення на фронті під Львовом!". Поручник Клим залишився, вступив до Загону Козаків, згодом служив у штабі Головного Отамана, дослужився ступеня підполковника, оженився з дочкою могилівського лікаря Лисенка і в часі відвороту армії УНР з України захворів в Тернополі на тиф і там помер у 1920 році.

По довгій їзді українським санітарним поїздом, що відвозив із лічниць хворих „австріяків", добився я до Тернополя. Їзда була довга й тяжка. Не було в поїзді подостатком харчів, не було палива для паровозу, і ми, здорові пасажири, мусіли були збирати у придорожніх лісках дрова для паровозу, бо вугілля не було, а може українські залізничники не хотіли давати вугілля для транспорту „гостей", що їх весною так радісно витали на Україні.

Залізничний шлях, головно від Підволочиськ до Тернополя, виглядав кошмарно. Із заходу, з бувшої Австрії, вертали тисячі російських полонених. Поїздів було мало, транспорт не був ще добре наладнаний, бо в першу чергу треба було підвозити на фронт військові частини, тому й для полонених не доставало поїздів, а ті, що ними їхали, були обліплені полоненими. Чіплялися вони східців у вагонах, паровозу, сиділи на дахах вагонів, словом, усюди, де тільки була змога причепитися. Голодні, обдерті, зарослі, хворі, обезсилені, гинули вони на залізничих двірцях, у вагонах, гинули в часі переїзду залізничими мостами; гинули й ті, що не здобули місця в поїздах і йшли пішки, а дорога була далека, не тільки на Україну, а ще далі в Росію, на Кавказ, чи кудись аж за Урал. Гнала їх туга за домом, гнала їх думка, що війна скінчилася, і вони вже вільні. А тут ще й зима взялася на добре, був це тільки початок листопада, і холод та сніги добивали цих живих трупів. Місцеві українські комітети робили, що було в їхній змозі, щоб рятувати цих обездолених, та хто міг дати раду тисячам полонених, коли треба було в першу чергу дбати про вояків української армії, що творилася і що на неї чекав нетерпеливо фронт?

З України переїздили все ще транспорти був. австрійських вояків різно-національних груп, що дуже часто не хотіли здавати зброї, головно мадяри і поляки, і часто треба було вживати сили, щоб їх розброїти. Зброю залишали тільки чехам, що про це просили, бо вони мусіли переїздити через територію Польщі або Мадярщини, а ті ставилися до чехів вороже. З мадярськими частинами поступали наші вояки безпардонно, бо вже було відомо, що мадяри обдирають наших вояків-поворотців із італійського фронту, і обдирають не тільки з військових речей, але і з їхніх приватних речей, залишаючи майже голими. Це не перший і не останній раз доказували мадяри свою культуру і сусідську „ввічливість".

Серце радувалося, коли я бачив на кождому кроці українське військо, українську владу, що творила нову вітку Української Держави.

Вкінці добився я до дому, до Самбора, а наступного дня зголосився в Окружній Команді та дістав призначення до самбірського куреня сот. Молещія.

УКРАЇНСЬКА ДРУКАРНЯ

Т. Ольшанського

під назвою „МЕТРОТАП ПРІНТІНГ"

2049 В. Чікаго Ев. SE 3-3007

Чікаго 22, Ілл.

М. Млаковий та О. Звичайна

У ЗОЛОТИХ КАЙДАНАХ

(Уривки з повісти)

Чи знаєте ви край, де зима триває 9-10 місяців, а весна, літо й осінь, разом узяті, лише 2-3 місяці? Край, де міститься полюс холоду землі? Край, де морози досягають 70° С нижче нуля і де в літку майже нема ночі, а взимку дня?

Чи уявляєте ви собі вічно-промерзлий ґрунт, що, в наслідок тяжкої праці над ним, родить .. золото? І чи відомо вам, що „урожай" той „виростає" лише на землі, безнастанно угноюваній людськими трупами?

Ходімте ж зо мною! Я знову (не перший уже раз) проведу вас незарослими ще стежками моєї пам'яті туди, звідки повороту назад, як правило, нема, — туди, де мільйони білих рабів добувають золото для московської комуністичної пропаґанди в цілому світі. Я покажу вам цікаві „школи виховання", де педагогами працюють убійники, а вихованцями є, крім робітників і селян, інженери, лікарі, священики, професори й учителі ... Ходімте!

Здавалося, що холодний, змішаний із снігом дощ ніколи не спинить поливання вічно-промерзлого ґрунту ... Здавалося, що ніколи не скінчиться довгий, як вічність, робочий день совєтського політ-арештанта ...

Нашу бриґаду розділено на „звена", і кожному з них відведено певну частину дільниці для розробки. Видано й інструменти для роботи: лопати, джаґани, ломи й тачки. Треба було вкопуватися в промерзлу землю, а тоді знімати шар ґрунту, кидати його на тачку й відвозити на естокаду.

Я одержав лома ... Ніколи перед тим не доводилося мені працювати ломом, але ... перспектива бути побитим, а ще до того й покараним зменшенням і без того голодної порції харчування та збільшенням і без того довгого робочого дня[1] примушували мене взятися до роботи ломом ...

Тяжко! Ех, ех! А ще ж не так давно я був фізкультурником не останнім, але, як видно, тортури під час допитів у в'язницях НКВД, муки голоду й холоду, знущання фізичні й моральні з'їли мене ...

І чи не те ж саме почуття безсилої приреченості хмарою нависало над моїми товаришами недолі? А під невпинним дощем тим часом раз-у-раз лунала багато-поверхова, специфічно-російська лайка наглядачів — бриґадирів, спрямована, як правило, на тих в'язнів, що на хвилинку спинялися, щоб спину випростати ... Лунали вже й зойки битих за порушення трудової дисципліни ...

— Ей, ви там (грубіянська лайка) — контрики! Чого поодягалися?!? Негайно роздягніться всі до сорочки! Одяг роботі шкодить! Робота піт любить!

Цей крик розрізав мережане сніговим дощем повітря, і всі в'язні на мить завмерли, пильно вдивляючись у високого, міцно-збудованого енкаведиста, що швидко наближався ... На ньому був плащ із блискучо-чорної шкіри, такі самі чоботи й кашкет із червоним пояском та п'ятикутною зіркою. З його непропорційно-великого рота невпинним потоком виливалася лайка, а в інтервалах між лайкою він загрожував якнайсуворіше покарати всіх шкідників на фронті добування золота, що, як він запевняв, так конечно потрібне для дальшого розвитку батьківщини соціялізму. Це був помічник начальника золотокопні Верхній Ат-Урях.

Саме в цей час один в'язень пхав тачку з ґрунтом на естокаду по вузькій, вгору спрямованій доріжці з дощок, підтримуваних стовпами. Болото, неначе рідке тісто, налипло на тій доріжці й робило її дуже слизькою. Не уриваючи потоку своєї лайки, енкаведист схопив порожню тачку і, бігцем наздогнавши в'язня, почав його підганяти, щоб швидше віз, б'ючи його водночас по ногах колесом своєї тачки.

Я бачив, як тіло в'язня напнулося, витягнулося: він щосили намагався пхати швидше свою ґрунтом наповнену тачку нагору — на естокаду, високу коло 4 метрів. А енкаведист тим часом раз-у-раз бив його по ногах колесом порожньої тачки.

Я бачив, як в'язень оглянувся ... Я бачив, як він, посковзнувшись, утратив рівновагу і, діставши від енкаведиста ще раз колесом по ногах, полетів стрімголов разом із тачкою на землю ... Кинувши йому наздогін відому лайку, „бравий" енкаведист по-молодецькому про біг із порожньою тачкою на плятформу естокади, а далі пішов собі геть уже без тачки іншою доріжкою — у протилежний бік ...

Куляючи на ліву ногу й тягнучи за собою свою вже порожню тачку, нешасливий в'язень повертався до нас назад. Нога його вмить розпухла, але бриґадир не звільнив його від роботи. Ні, ні! Стоячи на одній нозі й зойкаючи, він мусів накидати ґрунт лопатою на тач-

ку до самого кінця робочого дня. Це був середніх літ чоловік — адвокат із Курська.

Я пізніше, місяців через 2-3, побачив його знову ... Він різав дрова коло кухні, а замість лівої ноги до коліна мав примітивно зроблену протезу. Мабуть, змайстрував собі сам. Щасливий адвокат із Курська! Тепер його вже не посилатимуть у забій[2] добувати золото, для батьківщини соціялізму; а працюючи на легкій роботі біля кухні, він завжди знайде, чим підкріпитися і ... житиме! Ноги не шкода!

Світанок ... Днєвальний[3], лаючись відомою лайкою, енергійно розштурхує своїм кийком тих, що не встали ще. Але кийок не на всіх впливає ... Так наприклад, мій безпосередній сусід — селянин Данилевський ніяк не реагує на „масаж" кийком: лежить собі тихесенько на правому боці, обличчям до стіни ...

Ось уже й удруге оббігає ретельний днєвальний підвладну йому територію ... На цей раз він уже щосили дубасить своїм кийком по спині Данилевського.

— Що ж ви трудитесь даремне? — озивається хтось із в'язнів: — Ви б спочатку глянули, чи він ще дихає!

— Ага! — байдуже відгукнувся днєвальний: — То й він уже дуба дав! Ну, що ж, — туди йому — контрикові й дорога!

Того ранку кийок не розбудив двох, наступного — чотирьох ... Ми зносили їх усіх в один — для них призначений куток ... Їх число з кожним днем зростало, наше — зменшувалось ... І дивно відходили від нас у кращий світ наші товариші недолі: тихо, спокійно, без стогону й без скарг на будь-який біль, без лікарів і священиків ... без могил і хрестів угноювали вони своїми тілами золотоносний ґрунт на Колимі — планеті[4] ...

Бригадиром сусідньої бригади був усім відомий бандит Скворцов. Його права щока була колись розсічена якимось гострим предметом, і це надавало якоїсь особливої потворности його дегенеративному обличчю. У руці він завжди носив широкий ремінний пояс із грубою залізною пряжкою. Цей пояс був теж усім відомий, бо ним Скворцов „підбадьорував" відданих у його розпорядження політв'язнів, щоб працювали, швидше й краще ...

Одного незабутнього дня, ще до початку роботи в забої, наказали нашій й сусідній бригадам зупинитися й стати в два ряди, — одна проти одної на віддалі приблизно п'яти метрів.

Наказ виконано ... В'язні принишкли, чогось очікуючи, і тоді на тлі нашорошеної тиші Скворцов наказав трьом старим в'язням його бригади вийти вперед ...

І цей наказ виконано: вперед — на чисте поле між обома бригадами, ледве пересуваючи ногами й опираючись на дрючки, вийшли три в'язні ... Наймолодшому з них було не менше шостидесяти ... Зарослі, бородаті обличчя, білі серпанки припухлин під очима, ноги й руки — неначе водою налляті ... Це були справжні „доходяги", себто тяжко хворі, що їм лишалося до смерти вже зовсім небагато ходячи на роботу, вони доходили ...

Повільно й упевнено наблизився до них Скворцов: без поспіху, смакуючи ефект хвилини, почав бити першого своїм поясом, кричучи водночас, що кара ця належиться йому за злісне невиконування норм праці ... З гоном хвилин Скворцов де далі, то більше входив у смак, і тоді під акомпаньямент грубіянської лайки пішла гуляти по голові й обличчю нещасливого залізна пряжка бандита, залишаючи по собі сліди то тут, то там, не минаючи й заплющених очей з півкругами припухлин під ними ... Упала на землю шапка, і полилася юшкою кров ... Тихо зойкнувши, неначе зрізаний серпом колос, повалився старий на землю, але й це не спинило Скворцова. Навпаки: ще з більшою люттю накинувся він на лежачого, штовхаючи розпростерте й закривавлене тіло ще й підкованими закаблуками своїх шкіряних чобіт ...

Точнісінько таку саму процедуру виконав Скворцов і над другим в'язнем, а тоді звернувся до третього ... Цей був українським священиком із Полтавщини, і було йому, мабуть, років сімдесят. Свою зношену рясу він укоротив, щоб не заваджала працювати. Доля його рішалася ... Демонстративно обминаючи очима Скворцова, він пильно дивився вгору — у височінь чужого й непроглядно-хмарного Колимського неба — і шепотів слова молитви.

—Нині відпускаєш раба твого ...

А бандит уже наближався, озброєний своїм поясом, де на пряжці ще вилискувалася тепла кров попередніх жертв ... Тоді, опустивши свого дрючка на землю й поклавши ліву руку собі на груди, священик правою почав хреститися ... Перехрестився раз, другий, а в третє не встиг ...

— Ах ти ж, водолазе довговолосий! то ти ще й тут молишся?!? — і з цими словами Скворцов із розмахом ударив священика пряжкою по правій руці.

Рука, піднесена вгору, щоб іще й утретє перехреститися, рвучко впала в низ, а за хвилину під градом ударів упав, закривавившись, і священик ... А оскаженілий бандит продовжу-

ав виливати свою лють на лежачого ...

Під час цієї екзекуції надійшов десятник. Ставши з боку, він спостерігав видовище. Коли ж розправа, нарешті, закінчилась, десятник похвалив Скворцова за „зразкову службу батьківщині соціялізму" і, звернувшись до в'язнів, додав:

— Сякі такі контрики (далі лайка), якщо ви не будете виконувати норми, зриваючи таким чином плян добування золота, то й кожному з вас буде таке саме! Країні соціялізму потрібен метал!

Троє лежачих і закривавлених прощалися уже з цим світом, а ми, покищо живі, з „ентузіязмом" узялися за добування так потрібного країні соціялізму металу ...

Минуло кілька днів ... Під час роботи в забої до нас наблизилися озброєні енкаведисти... Їх було вісім. Забравши з собою чотирьох найслабших в'язнів, вони мовчки пішли геть вбік, у напрямку до недалекої сопки ...

— Ну, а тепер прислухуйтесь! — вигукнув наш бригадир, хитнувши головою на тих дванадцятьох, що вже від нас віддалилися ...

І ми працюючи, прислухувалися ... Чуйно прислухувалися: не лише вухами, а всім єством нашим ... А хвилини відпливали у вічність повільно, натягаючи наші нерви до стану павутинки ... І скільки тих хвилин упало в океан вічности, не знаю: не рахував ... Але думаю, що десь коло тридцяти ... Коли раптом ... процес добування жовтого металу спинився: ми всі як один здригнулися, зойкнувши і завмерши на якусь хвилину, бо ... бо там, під недалекою сопкою, залунали сухі, короткі постріли ....

Того ж таки самого дня те саме сталося й по інших бригадах.

Минув іще один день, і прізвища цих чотирьох, найслабших із нашої бригади, вже фігурували в списках розстріляних за невиконання норм праці та зрив пляну добування золота.

Списки розстріляних звичайно вивішувалися на таборовому майдані, де розвівалися червоні, як кров, і мокрі совєтські прапори, і де так красномовно промовляв до в'язнів напис на червоному тлі великого плякату.

„Странє нужен метал, і ми должни дать его".

[1]Робочий день совєтського політ-арештанта офіційно триває 12 годин, а фактично 14-16 і навіть більше. [2]Забій — частина золотоносної долини, де добувається золото. [3]Днєвальний — шеф бараку; як правило, кримінальник.

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ ГЕОФІЗИЧНИЙ РІК

(Деякі відомості)

30. червня ц.р. проминуло 12 місяців наукової роботи в інтернац. геофізичному році (A.G. I.). Більше, як 10.000, учених 66 країн загальними зусиллями побільшують скарницю людського знання. Навіть установлено мішані наукові комісії для спільних наукових досліджень, як, наприклад, в Антарктиці та в справі вивчення океанів. ЗДА готує міжнародню угоду щодо загального вільного вивчення Антарктики. Чекають також співробітництва і в справі вивчення соняшних явищ, що з уваги на їх важливість стоять на першому місці в роботах A. G. I.

За ці 12 місяців зроблено багато спостережень над сонцем; якраз у 1957 році активність соняшних плям була побільшена. При дуже високій температурі в середині сонця відбуваються атомові реакції, що виділяють необчислену кількість електричної енергії. Як повідомляють із Англії, в лабораторіях Гадоверля з допомогою апарату Зета вдається одержувати температури в 5 мільйонів градусів, (правда, на короткий момент), що становить третину температури в середині сонця.

Дуже цікаві роботи A.G. I. зроблено в південній Америці в справі вивчення Андів. Попередні дані підтверджують теорію ізостатики, що гірські маси пливають у середині землі сія веде обчислення населення нашої плянети Також одержано багато відомостей щодо структури земної кори.

При „Об'єднаних Націях" спеціяльна комігалузі завоювання світового простору. Швидй прийшла до висновку, що з кінцем цього століття населення землі досягне 6 або 7 мільярдів душ; тепер є тільки 2,5 мільярдів. Розглядається питання, яку кількість населення може виживити наша плянета.

Тепер найпожвавленіша праця провадиться в галузі завоювання світового простору. Швидким темпом випробовують нові системи ракет. В останній час прийшло повідомлення з Нью-Йорку, що в лабораторіях військових повітряних сил ЗДА ведуться досліди над погоном ракет із допомогою поштовхів йонів. Із трьох сателітів Москви один уже впав, а другий, на думку московських учених, мусить упасти в кінці квітня сл. р. З трьох Американських сателітів одного вже недораховують, а два другі ще кружляють навколо землі.

Звичайно, не всі країни мають однакові спроможності щодо участи в інтер. геофізичному році, але всі надбання вчених ідуть у загальну скарбницю світової науки. І. Г.

Роман Турянський

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

СПОГАДИ МОРЯКА

Торговельний корабель — це окремий світ, із своїми людьми-моряками, із своїми проблемами й комплексами. Бо праця на кораблі цілковито різниться від будь-якої праці на суходолі. Моряки завсіди в русі, все переїжджають із місця на місце, з порту до порту, з країни в країну. Небезпечна праця і довгі подорожі впливають на психіку моряка. Нормально моряки працюють 8 годин денно, кажучи точно: 4 години праці, 8 годин відпочинку, і так у колесо. Люди на суходолі провадять вільний час різно, моряки такого вибору не мають.

Під час подорожі життя пливе одним ритмом праці і відпочинку. У вільному часі (залежно від місця і погоди) можуть моряки опалюватися на сонці, спати, читати (переважно на всіх кораблях є читальні, де можна дістати різні книжки й часописи). У читальні відбувається ціле товариське життя на кораблі, там сходяться на різні дискусії, грають у шахи і бінго. Але увагу всіх притягає стіл, де грають у карти; там іде газард — покер, очко. Ставки грачів високі, тому в короткому часі можна багато виграти, а так само й програти. Часто я дивувався запалові грачів, що нераз грали по три дні без відпочинку, тільки з перервами на працю. Зате у порті читальні, як і корабель, пусті, нікого нема, окрім службових моряків, бо всі інші пішли шукати відпруження і розривки — пішли забавитися по-моряцькому ...

Постій у порті залежить передовсім від скількости й якости товару, що вивантажується і навантажується на корабель, і від технічного уладження порту. По виїзді з порту, кілька днів у читальні тихо, моряки відпочивають по порті, але пізніше знову повно й весело. Кожний оповідає з подробицями про свої портові „пригоди", що часто переривається голосними вибухами сміху. Приповідка каже, що моряк у кожному порті має жінку; може воно й правда, бо моряк прощаючись із дівчиною в порті, не знає, коли вернеться до того самого порту; це може бути за рік, може за п'ять, може ніколи.

Є різного роду кораблі; декотрі мають сталу лінію, наприклад, їздять уздовж берегів американського континенту, або обслуговують порти середземного моря; але є й так звані кораблі-трампи, що не мають означеної лінії, їздять раз із одного кута світу у другий. Залога на далекобіжних кораблях переважно міжнародня; кораблі-трампи переважно мають залогу-збиранину з цілого світу; для прикладу подам корабель, де я працював: там була залога із 42 людей, з того 18 національностей; отже правдива Вавилонська вежа.

Країни, що мають торговельні кораблі, мають моряцькі профсоюзи; ці союзи комплектують залоги кораблів. Панама, Ліберія, Гондурас не мають власних моряків, зате багато кораблів плаває під їхніми прапорами. Це так звані „вигідні" прапори: багато власників кораблів, щоб не платити нераз високих податків, позичають прапори вище згаданих держав на означений час, платять суму залежно від умови і від податків звільнені.

Щоб дістати працю на кораблі, передовсім треба мати моряцьку книжку і треба бути членом моряцького профсоюзу. Моряки часто „спізнюються", не приходять на час відходу корабля; якщо не мають контракту, то можна їм у будь-якому порті залишити корабель. Морякам не конче потрібно мати візу, вони часто використовують цей привілей, і нераз того самого моряка можна зустріти раз у Гон Конгу, другий раз у Буенос-Айресі, Бомбаю або в Ротердамі. З тих чи інших причин залоги на кораблях не комплектні, через те в усіх більших портах є бюра анґажування залог. Гроші отримують у кожному порті у валюті даної держави. Пересилку листів на корабель залагоджує корабельне підприємство, що до нього належить корабель. Воно з допомогою радія і телефону (без дротів) має стале сполучення з кораблем і докладно знає, де находиться корабель і коли приїде до порту; туди скеровує кореспонденцію, бо це для моряка одинокий зв'язок із родиною, з приятелями, від яких він віддалений тисячами кілометрів та яких він не бачить нераз цілими роками. Хоча він провадить авантурницьке життя, всеж таки когось він кохає і за кимось тужить. ...

«MAN OVER BOARD»

Море буває різне, залежно від погоди, місця і пори року. Нераз спокійне, лагідне, гладеньке, як дзеркало. Тоді моряки благословляють море і погоду. Часом постають на морі білі хвилі: моряки називають це білими гривами. Тоді море легко колише, якби хотіло колисати до сну змучених моряків. Але біда, як загнівається Нептун, що без його дозволу сміливі відважилися переїздити через його королівство. Тоді море перемінюється в гори

-хвилі, що досягають висоти кількох поверхів; тоді корабель раз підноситься вгору, раз опадає вниз, а хвилі раз-по-раз переливаються через чардак (дек); тоді сміливий моряк, що вийшов би в такому моменті на чардак, зник би назавжди в морській безодні. Море наче бавиться кораблем, раз ударяє хвилею з лівого боку, раз із правого, а нераз обкручує кораблем довкола. Все перевертається догори ногами, а шлунок відчувається в горлі; тоді навіть старі моряки вертають. Кухарі мають свято, бо горшками розкидає по кухні, не спосіб варити, треба задоволитись сухим провіянтом.

Спати не можна, бо хто пробує це, вдаряє боками і головою об стіни, а нераз опиняється на підлозі. Погана погода, поганий настрій у моряків, тихо у читальні, не чути сміхів, ані жартів, кожний чекає, коли нарешті така погода закінчиться. А воно на злість день по дні таке саме, погода погіршилась, бо сильний вітер дує з протилежного напрямку. Хвилина ми здається, що надаремно змагаються люди з морем і вітром, що натура переможе людину. Але змагатись треба, без огляду на те, чиї шанси на перемогу більші.

Один із моряків, виконуючи свою працю, вийшов на чардак, але в тому самому моменті через чардак перекотилась велика хвиля, забираючи із собою нещасного моряка. Безрадно стали його товариші, водячи зором по бурхливому морі. Нормально в таких випадках затримують корабель, спускають ратункові човни, рятують, або шукають загиблого. Згідно з моряцьким правом корабель мусить щонайменше дві години кружляти на місці, де загинув моряк, робити всі можливі заходи, щоб віднайти його. Через радіо треба повідомити всі кораблі, що знаходяться близько місця випадку. Але ... при такій погоді спускати ратункові човни — це означає певну смерть, а кружляти дві години на одному місці — це даремна витрата часу, бо кораблем кидає як лушпинкою горіха з одного місця на друге. Так само обсервовувати поверхню моря неможливо, бо гори хвиль виростають раз в одному місці, раз у другому. Деякі товариші сказали „вічна йому пам'ять", і корабель поплив далі своїм курсом.

Але сталася небувала подія: по кількох хвилинах море викинуло на корабель того самого моряка! Вискочили моряки й затягнули нещасного в безпечне місце. Всі збіглися оглядати небіжчика, а „небіжчик" перекрикуючи шум хвиль питає: „А мій молоток є?", бо якраз вийшов у нещасливому моменті з молотком у руках, щоб щось направляти на чардаці, та зла хвиля перешкодила його добрим замірам.

Лямпа вказує дорогу

Молотка не було, зате він мав зламану ногу і кілька зламаних ребер. Ми знаходились коло берегів Англії і через радіо зажадали медичної помочі. По якомусь часі прилетів гелікоптер, але не могли забрати хорого, бо висока хвиля ударемнювала всі заходи. Не було іншого виходу, тільки скерувати корабель до затоки, де море спокійніше, і там передали хорого патрульним англійським кораблям під лікарську опіку. Дальшу дорогу відбули ми без трагічних випадків; хоч море завзялось, шуміли хвилі, гув вітер, проте корабель вільно посувався вперед. Здалека видно світла: це морські ліхтарні вказують людині — переможцеві натури шлях до порту.

«ЧОРТІВ ОСТРІВ»

Совєти мають Сибір, Польща мала Березу Картуську, а Франція має Чортів Острів. Від 1852 до 1945 року це була французька карна колонія, де тисячі злочинців жило і вмирало на самоті. Напроти французької Ґуяни лежать три малі острови під назвою ILES DU SALUT, віддалені від північного берега Полудневої Америки на 5 годин їзди моторівкою. Один із них має назву ILE ROYALE, другий ST. JOSEPH, а третій ILE DU DIABLE. Французька Ґуяна фактично була карною колонією, сюди присилали тяжких злочинців, зрадників, вбивників і політичних злочинців. Найгірших із них посилали до ST. LAURENT при гирлі ріки MARONI, недалеко границі Голлендерської Ґуяни, і до трьох малих островів.

Тисячі злочинців, депортованих до ST. LAURENT, ROYALE і ST. JOSEPH, знали, що по відбутті кари будуть вільними, але для тих, що їх ув'язнено на Чортовім Острові (ILE DU DIABLE), ніякої надії не було, бо там були фізичні і психічні тортури, там була досмертна самота. В'язні працювали, лупаючи скелі, а у вільному часі (за малими вийнятками) могли вільно ходити по острові, завдовжки 1½ км., а завширшки в найвужчому місці на 300 метрів. В'язні мешкали у камінних келіях, декотрі прикувані до скелі грубими ланцюгами. В'язням ніколи не можна було говорити, ані до вартових, ані між собою; найменша провина була гостро карана. До часу ліквідації карної колонії сюди були депортовані приблизно 75.000 злочинців.

Минуло 13 років тому, як останній в'язень покинув Чортів Острів. Від того часу на островах нема живої душі. Вони страшать своєю минувшиною. Від того часу мало осіб було на Чортовому Острові; острів не має ніякої комунікації із зовнішнім світом. Доїзд туди майже неможливий, з огляду на вистаючі з моря коралеві рифи, що оточують острови довкруги. Тільки за дуже „соленою" оплатою можна знайти відважного рибалку, що згодиться завести вас моторівкою на острів.

На острові можна побачити камінні келії, де мешкали в'язні, доми, де мешкали вартові із своїми родинами, і башти, звідки день і ніч стережено в'язнів. Нераз в'язні пробували втікати на примітивних поронах, але вартові, морські скелі і гаї ударемнювали всіляку спробу. Ніхто не втік із Чортового Острова. Доїзд на острів був тяжкий, тому в'язнів перевозили „каблем-елеватором" з ILE DE ROYALE, що віддалений на 250 метрів від Чортового Острова. На землі лежать тисячі кокосових овочів, що їх ніхто не підносить; дороги і стежки заросли, всюди панують джунглі.

Але по середині острова стоїть камінна келія з грубими ланцюгами, якими був прикований в'язень, що його ім'я було на устах усіх у цивілізованому світі. В'язень, що надав розголос островам, ... капітан Дрейфус. Перед його аферою Чортів Острів був майже не знаний. На його тему написано багато статтей і книжок, накручено різні фільми. Капітан Дрейфус, французький жид, що видав Німеччині важні військові таємниці в 1894 році, присуджений на досмертну каторгу на Чортовім Острові. Але так само, як у справі атомових шпіонів Розенберґів, жиди підняли пресову війну за його звільнення, алярмували світову опінію, протестували, кричали. Їм удалось в 1899 році звільнити його з Чортового Острова. Його відіслано до Франції, де на новому судовому процесі його присудили на 10 літ в'язниці. Але його не відіслали на Чортів Острів, тільки залишили у Франції. В 1906 році його звільнили з в'язниці, а у 1935 році він помер у Парижі. Дрейфус помер, але живе пам'ять про Чортів Острів — чорну пляму на сумлінні Франції.

Чортів Острів — тут мешкали вартові із своїми родинами

У наступному числі „Овиду" буде „Репортаж з Радянського Союзу" цього ж автора з циклю „Під чужими прапорами", де він був літом цього року.

Ганна Черінь

ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ

Півтора року готувались козаки до великого походу. Готувались в далеку дорогу за океан - слави здобувати для себе і для України. Ідуть у похід, щоб побороти ігнорацію і замовчування всього українського, щоб виправити московські перекручення в інтерпретації наших пісень і танків, по ще гарячих слідах світової Виставки у Бельгії, щоб показати ділом, словом і піснею справжню красу і велич культури нашого народу.

Виряжає бандуристів у похід вся наша громада. Подія ця стала в центрі українського громадського життя, на неї спрямовані всі погляди, мисли й найкращі побажання.

Наша преса регулярно подавала звідомлення про хід підготовки: конкурс на співаків, підбір солістів, договір із танковою групою „Орлик", виготовлення нових костюмів, укладення репертуару, обчислення коштів поїздки, мобілізація коштів, нарешті, календар виступів. Час ішов ... Ось уже й останні два тижні, коли всі капелянти, нарешті, покинули працю на фабриках і регулярно, по сім годин денно, відбували інтенсивні проби (два тижні — короткий час! Це на жаль, все, що могли відірвати вони від необхідности забезпечувати прожиток своїм родинам).

Настала генеральна проба — об'їзд головних міст Канади та Америки. Оплески й квіти встелили шлях капелі, що привів їх нарешті і до нас у Чікаго, напередодні вилету до Мадріду, де вже на другий день мав відбутися перший европейський концерт.

Нам припала честь останніми випровадити козаків у похід, побажати їм щасливої дороги.

З бандуристами, ще з таборових днів, жили ми, як одна сім'я.

Спільна доля дещо позбавила їх ореолу „артистів", і часто доводилось їм співати не із сто личних, а із примітивних таборових сцен, часом і просто „серед хати". Під вікном прислухалися до проб домашні критики, зауважуючи, як хто співає соло, чи взяв занизько, зависоко, чи взагалі „не взяв". Всі їх знали, всі любили і — як „своїх" — критикували, часом і забагато ... По старій пам'ятці, вже й у Америці люди густо засипали найбільші залі, слухали, затаївши подих, сміялись, плакали і ... критикували. Коли не було за що інше, критикували за „старий" репертуар.

Цим разом ми і не сподівались нового репертуару. Він і не повинен був бути новим. Для чужинців він і так був новим, вперше чутим. То ж не нові, а старі, „клясичні", найкращі, дбайливо опрацьовані, стратегічно підібрані пісні і мелодії укладались у цю програму: такі, щоб дзвеніла у них українська слава, і такі, щоб дійшли вони до вуха і серця неукраїнського слухача.

Програма починається молитвою. З ледве чутного піяніссімо до пристрасного форте переходить Херувимська, викликаючи молитву в серцях слухачів — щоб Господь послав їм перемогу у великім поході, щоб охоронив їх від байдужности та неприязні.

Лунають знайомі, любі для нас козацькі пісні про Залізняка, Тютюника, симфонічна поема Байда, ліричні пісні про козака і дівчину, жартівливий передзвін коломийки ...

І раптом доходить до свідомости, що „стара" програма — насправді нова! Грім голосів, вітровій почуття, як іще ніколи ми не чули! Разом із солов'їною свіжістю голосу Михайла Мінського, що ще й добре грає на бандурі, виступаючи не як „запрошений на гастролі соліста", а як справжній бандурист, приємно почути молодших солістів — Миколу Буховського, Остапа Стромецького, а також продовжувача славного роду Китастих — молодого Петра. Для ефективнішого крещендо, деяка кількість співаків спочатку промовчує, поступово приєднуючись до хору, як вливаються струмки в спільну могутню хвилю. Дбайливо розроблена оркестровка бандур — це вже композиторська праця Григорія Китастого — коли струни, разом із голосами, наслідують гомін дзвонів, пориви вітру і хвиль чи шум зеленої діброви.

Новиною був і зворушливий „розподіл праці" між двома керівниками капелі, коли один із них дириґував, а другий грав першу бандуру, а в другім відділі вони помінялися ролями.

Цей „розподіл" був ще в силі і після концерту, коли група чіказьких журналістів подалась за куліси, щоб „узяти інтерв'ю". Пощастило „зловити" самого лише Китастого.

— А де ж пан Божик?

— Пішов із бандуристами вниз каву пити.

— А Ви?!

— А я тут бандури стережу.

— Шкода, що нема Вас обох. Вже скоро другий концерт почнеться, часу обмаль. Може тоді дозволите Вам пару запитань дати?

— Будь ласка. От тільки я притомився з дороги, а головне — нас може з годину по місті возили, поки ми з аеродрому сюди дісталися, не було часу й попоїсти, от і голодні.

— От шкода! Якби знала, замість троянд,

принесла б Вам хоч якого сендвіча або „гат дога".

— От за це я Вам би подякував, — жартував Китастий.

— Але я певна, що скоро і про Вас подбають і вирятують із біди. До речі, я і сама голодна — іхала сюди здалеку, по дорозі ще кілька справ було, а тут іще концерт запізнився ...

Раптом у дверях з'явився брат композитора, Іван Китастий, із солідним сендвічем і склянкою кави.

— Дякую, братику — сказав Китастий і почав ламати сендвіч, щоб поділитися зо мною. Ледве я відмовилась, бо перспектива отримати сендвіч замість інтерв'ю мене ніяк не спокушала!

Як настрій перед виїздом? — було моє перше запитання.

— Досить добрий. Не боїмося. А як Ви думаєте? — і композитор лукаво, „по-китастому" підморгнув до нас.

— Я думаю, що ви — чудові! Сподівалась доброго, але такого, як чула сьогодні, не сподівалася.

Знов розчинилися двері, і увійшов Володимир Божик із ще одним сендвічем, оділлявши п. Китастому ще й половину кави із своєї склянки.

—От бачите — не дадуть козакові з голоду пропасти, — жартував Китастий: — То брат, то побратим ...

Ми продовжували „колективне" інтерв'ю :

—Чи в турне буде ця сама програма, що ми чули сьогодні?

— Та сама, крім деяких додатків.

— Яких, наприклад?

— Ми маємо кілька нумерів мовами тих країн, де будемо виступати: „Гуте Нахт" для німців, тощо. Ну і танки гарно уквітчають нашу програму і візьмуть „на око" тих глядачів, що важче беруть „на вухо".

— Що трапилось би, якби Вас ще позапляново кудись запросили?

—Запросять — побачимо. Це було б не зле.

— От якби Вас запросили до Турції, а Ви б їм „Байду" заспівали! — пожартувала я: — „Твоя, царю, дочка, дочка поганая, твоя, царю, віра ..."

— Нам один раз щось подібне трапилось: в турецькій амбасаді давали концерт — та й заспівали туркам „Закувала та сива зозуля" ...

— Ну і що?

— Нічого, турки посміхалися ... То вже травою заросло ...

— Де Вас найкраще приймали під час концертів по Америці й Канаді?

—Важко сказати: скрізь приймали дуже тепло. Не знати, де краще. В Торонті було дуже добре, у Філядельфії, в Нью-Йорку, та й у вас не зле ... Аби так і в Європі!

—Дай Вам Боже!

Один із журналістів зауважив тут, що може і не варт було б включати у програму занадто сумні, малоефектовні речі. Може навіть і Херувимську обминути?

— Е ні, — жваво заперечив керівник. — Засумні речі ми вже і так зняли. Їх і на українських імпрезах забагато давати не слід. Але молитви лишити треба: Европа ж молиться і любить релігійний спів, це якраз те, що у нас з ними спільне. А крім того, це ж той козир, що ми маємо перед совєтськими ансамблями, — то ж тримаймо його міцно в руках!

— Варт було б добре простудіювати, — зауважив інший із нашої групки, — які речі краще впливають на чужоземного слухача. Дещо наше їм співзвучне, а дещо — ні ...

— Це не зовсім так. Реакція авдиторії — це взагалі незбагненна таємниця, якої годі дослідити. Наша музика вже ж не більш екзотична для чужого вуха, аніж, скажімо, твори Берга чи Гіндеміта.

Та сама річ в однім місці здіймає бурю оплесків, в іншім проходить мертво. Вистава — це все-таки розвага, імпульс, настрій, багато підсвідомого, і науково передбачити наслідки неможливо. Єдине, що можна і варт зробити, це дбайливо опрацювати річ. І ми це зробили.

— Пане Божик, що б Ви хотіли ще сказати на прощання? Які Ваші пляни на майбутнє, які сподівання?

— Мої особисті — завершити свою музичну освіту, особливо ж по лінії композиції та музикознавства. А якщо говорити про капелю, то щоб нарешті мати змогу зовсім покинути фабрики і всі сили віддати мистецькій праці.

В залі вже гасли вогні. Починався другий, трохи припізнений концерт. Наше інтерв'ю мусіло прийти до кінця, і багато чого лишилося незапитаним і несказаним.

Один по одному, вбрані в нові козацькі жупани і розкішні малинові штани, виходили на сцену бандуристи.

Сьогодні, в цей час, як я пишу цей репортаж, наші бандуристи вже грають у Мадриді. Час летить атомовими темпами, і поки вийде із друку це число журналу (на жаль, не-атомовими темпами), бандуристи вже пройдуть половину, а може й більшу частину дороги. Тому не варт передказувати успіх чи пророкувати щось наперед, а тільки побажати від усього серця ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ І ЩАСЛИВОГО ПОВОРОТУ ДО НАС!

Василь Витвицький

СЛОВА І ДІЙСНІСТЬ

„Є щось неетичне з мистецького погляду в тому, що кожний просто з вулиці, чи із залізничного поїзду, або ресторану може попасти на виконання 2. частини 9-ої симфонії" — писав у своїх есеях Феручіо Бузоні, німецький піяніст італійського походження, композитор і музика-мислитель. На його думку, музика — найтаємничіше мистецтво з усіх родів мистецтв, тому й доступ до неї і сприймання її повинні бути сповнені незвичайної поваги і святковости. Пишучи про творців-композиторів, про їх відношення до законів творчости, встановлених попередниками, Бузоні казав:

„Завдання творця — встановляти правила, а не коритися їм. Хто кориться існуючим законам, той перестає бути мистцем."

Думки, що їх висловив Бузоні, — це вияв панівного у новітніх часах погляду на високе завдання, що його сповняють творці-музики. Погляд цей є вислідом довгого тисячолітнього розвитку. Спершу це було виплекання типу світських музик, незалежно від церковних, згодом — поступневе звільнення від правної і матеріяльної залежности від коронованих і некоронованих зверхників.

Уже на початку минулого сторіччя творець згаданої вгорі дев'ятої симфонії Людвиг ван Бетговен міг держатися вільно й рівнорядно у колі своїх княжих і графських друзів. Він мав повну свідомість ваги й тривкости своєї місії. Місією творця-композитора є, на його думку, піднестися вище, ніж це дано іншим, і з висот „зсилати і поширювати між людей проміння Божественного".

Суспільно-правне становище музик на протязі тисячоліття змінилося від служебно-приниженого становища мандрівних музикантів і скоромохів до рівня шанованих у суспільстві мистців-громадян, не тільки зрівняних із загалом, а з деяких поглядів поставлених вище. Повага, якої зазнали Микола Лисенко на Україні, Падеревський у Польщі, а Сібеліюс у Фінляндії, — яскраві приклади цього.

У світлі саме таких засад, вироблених і прийнятих на Заході Европи, трактування мистців і науковців у Совєтському Союзі показується не прогресивним, а навпаки реакційним, ретроградним.

Останнім часом ведеться багато розмов про основні зміни на цьому полі, про відхід від шкідливих настанов, вироблених у добі „культу особи". Не тільки це. Користаючи з теперішнього, досить живого, обміну культурними добрами, з тамошнього боку насвітлюють свою систему, як найвищий ступінь і зразок суспільного, чи пак державного піклування культурними ділами. Під впливом добре режисованих показів мистецьких ансамблів та виступів мистців і науковців дехто на Заході ладен у це повірити. Тимчасом цілий ряд фактів різко цьому суперечить.

ПОСТАНОВА ПРО ТРИ ОПЕРИ

28. травня 1958 року Центральний Комітет КПСС видав постанову „Про виправлення помилок в оцінці опер „Велика Дружба", „Богдан Хмельницький" і „Від щирого серця". Ця постанова мала буцімто направити помилки, зроблені подібною постановою з 1948 р. і статтями в газеті „Правда" в оцінці опер композиторів В. Мураделі, К. Данькевича і Г. Жуковського. Але тепер у 1958 р. знову ж таки говориться про огріхи в згаданих операх, „що заслуговують критики". Знову засуджується формалістичні тенденції в музиці, говориться про комуністичну ідейність творчої інтелігенції і залякується її таємничим, нікому ближче невідомим і нез'ясованим страховищем, відомим під іменем „соціялістичний реалізм".

Як десять і двадцять років тому, так само й тепер оцінку творів композиторів, і то оцінку аподиктичну, безапеляційну дають не члени компетентного для цього жюрі, а Центральний Комітет Ком. Партії! Отже, люди „просто з вулиці", якщо вжити слів згаданого на початку цієї статті автора.

Можна уявити собі, яка була б реакція, якби подібну постанову зважився ухвалити котрийсь із урядів Заходу. Це могло б викликати ніщо інше, тільки загальний сміх.

Не так у Совєтському Союзі. Цьогорічну постанову прийняли там одностайним захопленням, так само, як прийняли постанови з 1948-го та інших років. Журнали й газети переповнені статтями, заявами й подяками. На зборах активу музичної громадськости Української РСР, що відбулися в Києві, композитори й музикознавці висловлювали „сердечну подяку рідній комуністичній партії за батьківське піклування" і ще підкреслювали, що партія, „як рідна мати, завжди піклувалась про розвиток мистецтва".

„Радянська Культура" з 25. червня 1958 р. вмістила на повних двох сторінках заяви й відзиви Лятошинського, Майбороди, Данькевича, Сидоренка, Кос-Анатольського та інших музик, усі сповнені радости з приводу „окрилюючого слова партії", „невичерпного джерела надхнення".

Потьомкінське видовище на величезну скалю. Одночасно підкреслюють на кожному кроці, що керівництво музичними справами та оцінка правильного й неправильного в творчості композиторів надалі залишається за партією. Щоб не було ніяких непорозумінь, заставили композитора й народнього артиста Киргизької ССР Володимира Фере виразно підкреслити на сторінках „Известій", що нова постанова не дає ніяких підстав до думання про зміну „основних принципів партійного керівництва мистецтвом".

Понура гра підношення вгору одних, скидання вниз інших, потім знову прилюдних засуджувань перших, відбувається там безупинно по сьогоднішній день.

МУЗИЧНО-ВИДАВНИЧІ ДІЛА

Недостача музичних видань — це одна з найдошкульніших і гальмівних для музичного розвитку справ у сьогочасній Україні. Становище підневільної країни тяжить на всьому: на виданнях творів українських композиторів, на появі історично-теоретичних праць, на музичній журналістиці. „Государственное" музичне видавництво, що мало б справедливо розділяти можливості друку поміж усіх видавництв, зацікавлене перш усього повними виданнями творів Глінки, Чайковського, Римського-Корсакова, творами Шостаковича, Прокофієва та інших російських композиторів. Друкуються окремими томами навіть такі речі, як фортепіянові транскрипції Ліста різних творів російських композиторів, в тому речі зовсім принагідні. Не треба забувати, що те саме видавництво друкує масу музичної літератури (між іншими — для педагогічних цілей) по лінії тієї думки, що тільки в Совєтському Союзі продовжуються традиції світової класичної музики.

Становище з українськими музичними виданнями дуже погане. В обмежених і без того рамках першенство мають видання, зв'язані з хвилевими потребами пропаганди. Так, появилася серія вокальних творів у 100-річчя народження Івана Франка, де знайшлися вартісні і менш вартісні твори. Першенство мають твори упривілейованих авторів, особливо твори, зв'язані з такими подіями, як включення Закарпаття у склад УРСР (Вадима Гомоляка симфонічні „Закарпатські нариси").

Маленький образок: кореспондентка журналу „Советская Музыка" відвідала Львів і довідалася там, що львівським композиторам дуже важко зацікавити своїми творами музичне видавництво. За півтора року з усього написаного львівськими композиторами була надрукована одна єдина пісня Кос-Анатольського. А скільки таких півторарічних періодів минуло й минає досі?

Ділянка історично-теоретичних видань занедбана сьогодні гірше, ніж це було за часів „культу особи". Під цю пору не появляється ні одне періодичне присвячене музиці видання. А все таки при своїй скупості журнал „Радянська Музика" давав колись бодай врядигоди змістовнішу статтю. Тепер, між іншим, теж на згаданих угорі зборах композиторів і музикознавців підносилися „тихше води" голоси про потребу музичного журналу. Мовляв, „назріла потреба створити музичний журнал, що став би бойовим органом музичних діячів Республіки". Треба було цілих десятків років розвитку радянської музичної культури на Україні, щоб там назріла потреба музичного журналу!

Недавно були в пресі звіти із з'їзду композиторів України. Один із доповідачів згадав про цілий ряд музикознавчих праць, що мертво лежать у рукописах. Згадав і про словник-довідник композиторів радянської України, що „не може знайти видавця". Шукання за видавцем було б зрозуміле десь у Нью-Йорку, чи в Торонті, але як можна шукати видавця в Києві, чи Москві, де поза державним видавництвом ніхто не може надрукувати ні одної літери, ні одної ноти! Речі добрі хіба для гумористичних журналів.

Але якими іншими шляхами і темпами пішла справа друкування, коли прийшла черга на подібну працю, складену у Москві і Ленінграді! Її підписали до друку в березні 1957 р., а в листопаді вона вже була в продажу.

БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК СОВЄТСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Словник совєтських композиторів („Советские Композиторы") дає цікавий матеріял для оцінки теперішнього становища української музики та її діячів. Це об'ємом велика книжка на 695 сторін, складена фахово і за добре виробленою методою у подаванні біографічних даних і в систематизації творів. У складі 17-членної редакції бачимо Пилипа Козицького, а у списку осіб, що брали участь у складанні даних для словника, — М. Гордійчука. В цілому словник охоплює 1072 біографії, число, якщо брати його за кількість совєтських

композиторів, величезне. Читачам, що братимуть це число без ніяких застережень, воно може імпонувати. Та справа в тому, що воно перебільшує кількість тих композиторів, яких Совєтський Союз може рахувати за своїх, тобто його старанням і допомогою виплеканих. До цього числа вписано усіх литовських, лотиських та естонських композиторів і тих, що під час і після другої світової війни опинилися в межах Союзу. Бо який, напр., радянський композитор із Адама Солтиса, колишнього директора польської консерваторії у Львові?

До числа совєтських композиторів включені й композитори старшої генерації, що померли зарання і то посередньо або безпосередньо через большевицьку інвазію. Це Микола Леонтович (1877-1921), Кирило Стеценко (1882-1922). Яків Степовий (1883-1921) та інші.

Є цілий ряд біографій сьогочасних композиторів, а в тому й українських, поданих назагал вичерпно й правдиво. Є в словнику й деякі дані, що з різних причин могли би бути неприємні для совєтської влади. Так, у розділі про Станислава Людкевича згадано, що він був дійсним членом Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, того товариства, що його самі большевики зліквідували. Зате не вистарчило відваги назвати оркестрову рапсодію Людкевича її справжнім іменем („Стрілецька рапсодія") і її перехрестили на „галицьку". Є в словнику деякі просто незрозумілі перекручення і пропуски. Чому у списку творів Лева Ревуцького пропущено його фортепіянові твори, такі важливі для розвитку української фортепіянової музики і такі популярні в репертуарі численних піяністів? Важко відгадати.

Як не старалися автори й редактори словника бути точними, все одно в даній системі їм неможливо було зробити свою книгу беззакидною з наукового погляду. Їм довелося пропустити церковні твори (напр., у Леонтовича, Стеценка та ін.), і тим самим дати списки творів неповні. З інших, а не з мистецьких, чи наукових міркувань вони мусіли пропустити композиторів, навіть зпоміж найвидатніших і тих, що дуже сильно заважили на розвитку музичного життя: Василь Барвінський, Валентин Костенко. На брак точности у словнику звернув увагу рецензент німецького музичного журналу „Мельос" (12 - 1957), пишучи, що одні дані подані з надмірною педантичністю, зате інші тенденційно промовчані.

Дуже впадає в очі й те, що зовсім пропущено рубрику національности композиторів. Варто теж звернути увагу, скільки місця присвячено окремим композиторам. Отож, московським відведено більше, нераз удвоє стільки, що іншим, дарма, що віком, творчістю і значенням вони приблизно рівні, однакові. При наявності цілого ряду неточностей і тенденційних настанов книжка про совєтських композиторів не має повної музикознавчої вартости. Користуючись нею, треба пам'ятати про умови, в яких її складали.

І так, на яке поле музичної культури не зайти, чи в оцінці творчости композиторів і у виборі того, що виконується, друкується і висилається у світ, чи в музикологічній і музично-журналістичній праці, на кожному з них вирішне слово в Совєтському Союзі мають зовнішні, не мистецькі і не музикознавчі сили. Композиторам накреслюють обмежені рамки творчости і регулюють її прямо адміністративними засобами. Музик стараються зіпхати до ролі скоморохів ізперед тисячі років і заставляють співати своїм наставникам. Незалежна й гордовита постава Бетговена там немислима.

Високі, претенсійні думки про совєтське мистецтво, яко твердиню світового мистецтва, про його нові, глибоко прогресивні ідейно-мистецькі якості — це порожні слова. Дійсність заперечує їх безапеляційно.

УВАГА! **НОВА УКРАЇНСЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ЧІКАҐО** УВАГА!
Організацій Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА,АП АБН, Т-во к. в. УПА, ТУСМ).
кожного четверга в год. 9.30 — 10 вечором
на радіовисильні WOPA 1490 або ФМ 102,3.
У програмі: політичні та господарські новини з коментарями, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині та літературно-музична частина.
Замовлення оголошень спрямовувати на адресу:
U O of L F
2457 W. Chicago Ave, **JUniper 8-2630** CHICAGO 22, Ill., USA

ЧЕРЕПАХА

(Продовження)

І справді ми всі раптом замовкли. Бо виїхавши з Делісіяс, ми все підіймались вгору, і нараз дорога стала такою вузькою, що два авта не могли б розминутися. Місцями ще були сліди гарного, як смола, асфальту, а там, де він стерся, була жовто-біла глина. Праворуч стрімко підіймалися скелі, а наліво — без жодного бар'єру знаходилась пропасть, наповнена молочно-білим туманом. На тлі цієї білої маси рисувались, мов привиди, мов духи, невиразні сілуети дерев, звідки звисали, мов гадини, довжелезні ліяни. Гострі контрасти цих біло-жовто-чорних барв, як на образах Вламінка, надавали щось макабричне цьому краєвидові, щось дантівське; по такій дорозі певно Вергілій зводив в Інферно великого поета.

Знов почав накрапати дрібненький дощик. Щіточки, що чистять шиби авта від води, почали ритмічно працювати: тік-так! Я негайно спомалив скорість машини; тісні закрути, що ними вузька дорога підіймалася все вище та вище, були по-чортівськи небезпечні ...

— А що, як якесь авто буде їхати назустріч? — спитав Жорж. — Як ми з ним розминемося?

На це йому ніхто не відповів. Відповіді не було.

Я натиснув на гупу авта. Вона ревіла, як сірена корабля, що в морі пливе серед туману. Почуття небезпеки охопило нас; воно було таке виразне, таке матеріяльне, що здавалося, можна було рукою діткнутися до нього ... Гробове мовчання, бліді лиця, рев гупи і ритмічне тік-так щіточок ...

„Салярio де м'єдо"! (виходу з переляку) тихенько прошепотіла Віра. І ми всі без пояснень зрозуміли, що вона хотіла сказати. Ми всі бачили гарний фільм Клузо, під цією назвою у Каракасі. Він викликає страшне напруження. Там показують, як саме по таких дорогах одчайдушні авантурники везуть на тягарових автах нітрогліцерин на віддаль 300 миль. Від початку до кінця глядач перебуває в стані неймовірного напруження, мов спаралїжований, відчуваючи виразно фізичну небезпеку. Найменша необережність, — і тягарове авто разом з його шоферами полетить у повітря. І от таке саме почуття тримало в кліщах і нас. Все вище й вище по дорозі, що не заслуговує цієї назви. Дощ усе сильніший і сильніший. Рідкі асфальтові латки цілком зникли, самий пісок і глина. Колеса часом крутяться на місці й нераз скоком виносять нас далі на твердіше місце. П'ятдесят сантиметрів уліво — пропасть. Нараз авто в'їжджає в білу мряку, в хмару. Видко лише на яких 2-3 метри. Запалюю ліхтарі. Вони мені не потрібні; вони не освітлюють нічого. Але є надія, що як хтось їде назустріч, то може побачити їх через біле молоко хмари. Гупа реве безперервно, вже теж захрипла і видає лише якийсь тоненький, пискливий звук. Вище, ще вище ... В роті сухо, облизую язиком губи ... Ще далі, ще вище ... й нараз виїхали з хмари ...

Знову направо вогкі, чорні скелі, а наліво зелена пропасть. Імла трохи розвіялась і над деревами непрохідних джунґлів, мов на різдвяних ялинках, лежать хмари, наче клаптики білої вати. Далеко рисуються сіро-зелені гори, через котрі ми мусимо ще переїхати. Тепер у найнебезпечніших місцях, на закрутах, стоїть невисокий парапет, з вирізаними бічницями, як у середньовічному замку.

— Китайський мур, — тихенько шепче Жорж. Нараз із далека чути ніби відгомін гупи авта. Хтось їде назустріч. Як же ми розминемось? На однім із закрутів дорога ніби-то ширша; я під'їжджаю тісно до скелі, майже черкаю її боком нашого авта. Спиняю її і трублю. Наближається червоний каміон; поволесеньки зрівнюється з нашою машиною.

—„Компадре," — скільки ще кілометрів до Чороні?

—Та ще около 40!

То ми проїхали лише 20? А здається, що вже їдемо цілу вічність!

— І все така дорога?

—Ні, ні! Зараз буде ліпша. І буде вже спускатися! „Буен віяхе"! (Доброї їзди).

Я вже відчував таку втому від напруження, що рішив трохи відпочити. Виліз із авта, був увесь мокрий від поту, хоч не було гаряче й капав дощ.

— Знаєте що, панове? — сказала Галочка. А що, якби ми трохи перекусили?

— Чудова думка!

З коробки, наповненої льодом, витягнули смажену курку, шинку, яйця і т.д. і зачали підкріплятися. Я ледве з'їв одну ніжку, щось не

лізло в горло. В моїх руках, окрім керівниці, було життя чотирьох осіб. Випив зате чорної кави, викурив цигарку й ми поволеньки рушили далі.

Отже, шофер червоного каміону збрехав. Дорога кращою не зробилась. Хіба лише трохи ширшою. Вона так само закрутами лізла все вище та вище, аж нарешті ми перевалили через найвищу точку й почали спускатися. Повітря ставало все теплішим, дощ перестав, навіть виглянуло сонце.

Як ми всі зраділи! Створилось відразу таке враження, що небезпека минулась, й що тепер уже все буде гаразд. Ми вже почали любуватися фантастичними краєвидами. Ціла прибережна Кольдир'єра є національним парком, резервацією імени відомого, вже покійного, вченого ботаніка Пітіє. Появились написи: „Заборонено полювати!", Заборонено виривати рослини!" Наш настрій настільки поліпшився, що напис: „Прогібідо молестар фауна і флора" (заборонено турбувати фавну та фльору) викликав сміх та ряд дотепів із уст Жоржа. Ми насолоджувалися розкішним тропічним пралісом, височезними, як дерева, папоротями, такими, що росли ще в періоді карбону і юри; милувалися привабливими квітами, яскраво червоними та жовтими; любувалися каскадами та водоспадами, що спадали зі скель і порогами ревіли під мостами гірських потоків, що через них ми переїздили. Побачивши коло одного водоспаду маленьке закинуте ранчіто[1], Жорж закричав: „панове, ми знову маємо перед собою ознаки цивілізації!"

Тут ми спинили авто, вилізли з нього, напилися з водоспаду кришталево чистої та ледяної води; не дивлячись на заборону турбувати фльору, нарвали китицю п'янко пахучих білих водяних лілей та орхідей і поїхали далі.

— „Ой, щось дуже загулявся, ледве я сюди дібрався!" заревів я басом — і напевно ні папороті, ні ліяни ще ніколи не здрігались від звуків пісні безсмертного Карася.

Ми вже цілком спустилися в долину і їхали через гай із каучукових та какаових дерев. Де-не-де могутніми велетнями п'ялися до неба хлібні дерева. Я спинився, щоб розглянути ближче його гігантські, подібні до людської руки, темно зелені листки й великі, мов футболи, колючі, мов каштан, овочі. Ми зірвали з дерева одного листа, але він був такий величезний, що не вмістився до авта. Ми їхали далі рівнобіжно з річкою, що весело плигала через каміння, поміж бамбуковими деревами і спішилася до моря. Хлібних дерев ставало що далі, то більше, — і мені пригадалася одна легенда. Я розповів її своїм товаришам:

— Був колись великий голод. І один індієць, що не міг уже дивитися на те, як мучаться від голоду його діти, покликав їх та запровадив на шпиль гори. А там сказав їм:

— Діти мої, закопайте мене ось тут у землю, а завтра в цей самий час прийдіть за мною в це саме місце.

Діти виконали волю свого батька, бо звикли в усім його слухатися. А на другий день повернулися і з великим подивом побачили, що там, де вони закопали батька, виросло величезне дерево. І вони зрозуміли, що це його тіло перемінилося в дерево. Пальці ніг зробилися довгими і стали коріннями, із його розчепірених рук зробились гіляки, а з пальців листя. А його лиса голова перетворилась у великий сочистий плід. Так постало хлібне дерево, старий батько пожертвував собою, щоб його діти та сусіди не мусіли терпіти голоду. І справді це дерево дає овочі 8 місяців у рік. Тубільці їх варять, або печуть у печі. Смак такий самий, як у хлібної м'якушки. Два — три таких дерев досить, щоб прогодувати людину протягом року. Великі зерна, що знаходяться в середині, теж смажаться і мають такий самий смак, як каштани.

Ще пару кілометрів і нарешті ми бачимо нашу мету — Чороні, маленьке, чистеньке містечко, з яскраво помальованими хатами. Проїздимо через нього; ще яких 15 мінут їзди через какаові плянтації, і ми в Пуерто Кольомбія, в мальовничому рибацькому селі.

В'їхавши в Пуерто Кольомбія, ми направились прямо на берег моря. Тихе, спокійне, воно творило тут широку затоку, куди вливались дві річки. На їх берегах росли високі та стрункі кокосові пальми і величезні дерева „Ува де пляжа". В одній з річок знаходилась ціла фльота рибацьких човнів. Коло них метушились рибалки, в смугастих сорочках та широких сомбреро, і готовились до виїзду в море.

Ми автом в брід переїхали через цю річку, пару закрутів через какаові плянтації і перед нами — славна „Пляжа де оро"[2]. Дійсно, весь берег моря мов посипаний золотим піском. Густий кокосовий гай обрамлює побережжя. Ірка та Оксана вискочили з авта і радісно зачали бігати по теплому, золотому пісочку. А ми, дорослі, скоренько передягнулись у плавки і з насолодою занурили втомлені тіла в тепле, лагідне море.

Одначе, починало темніти, і треба було подбати про нічліг. Отже, ми поїхали до села і знайшли „Готель Коломбія". Великий будинок, збудований довкола патіо, де ростуть квіти й дерева, що їх овочі „тапара" доростають до розміру гарбуза. Їх шкаралупа деревиста, а середина виповнена білою, подібною до ва-

ій, масою. Тубільці викопують цю масу і вживають тапару замість начиння.

Господар готелю, грубий, сивий мадярський жид, дізнавшись, що я говорю по мадярськи, здибав нас, мов рідних, і дав нам свої найліпші кімнати, не з традиційними „чінчорос" (гамаками), але з нормальними ліжками. Доки мої товариші мились під тушем, я дістав від господаря пива, і з насолодою, сьорбаючи ледяне течиво, поволі зачав почувати, що знову стаю подібним до людини.

Вечеря була розкішна. Наш господар був у свій час кухарем у великих готелях у Будапешті — і варить усе сам. Ми навіть трохи похопилися, бо після дуже смачної зупи нам дали величезну миску шпаґетті. Думаючи, що це все, ми, зголоднілі, накинулися на неї і вмить усе з'їли. І аж застогнали з відчаю, коли відтак чорний слуга приніс величезні, смажені біфштекси з таким пом-фрітом, якого я і в Парижі не їв. А після того млинці з конфітурами, компот із бананів, помаранч і лечози[3] — і під кінець міцну, запашну чорну каву. Після шпаґетті, ми не годні були подужати й половини того, що нам дав наш мадяр. І з сумом дивились на смачні речі, що їх слуга — мурин відносив назад до кухні.

— Вміли, куме, варити, та не вміли подати!

Після вечері Жорж, Галочка та Ірка, втомлені від дороги та вражень, пішли спати. А Віра та я, ненаситні у своїй цікавості подивитись на все, що можна, пішли собі ще на прогульку.

На самім побережжі ми знайшли дві великі заржавілі гармати, що певно сіяли смерть ще з якихось піратських кораблів, що в свій час полювали у великих кількостях по карібському морю. Згадується ще один, мало відомий епізод, із тих героїчних часів, коли ще пірати гарцювали по морях. В Еспанії проживав молодий шляхтич із чужим назвиськом Марія Маґдалено Ґузман Сотомайор і Сото. Своїми забавами, піятиками, авантюрами з жінками, дуелями він наробив стільки прикростей усім і вся, що його хотіли посадити до в'язниці, та завдяки впливу його вуйка, що був майордомом при дворі короля, його рішили відіслати далеченько, де б він забув за жінок та головно не робив клопотів своїй родині та урядам. І його назначили алькальдом (губернатором) у Ґвайру. Спинившись по дорозі в Біддефорді, в Північній Америці, він в одній із портових таверн побачив дівчину, танцюристку з циганською кров'ю в жилах і з очима такими глибокими і таємничими, як море філібустерів. Це була відома всім морякам та піратам Роза з Девону. Її шкіра була ніжна і брунатна, і коли вона танцювала, піднімаючи сукню, то показувала такі ноги, що Маґдалено поклявся, що без неї не поїде. Розі теж сподобався чорний, багато убраний „кабаль'єро", що щедро розкидав золоті монети, —і цю саму ніч вона провела з ним, і він зачарував її оповіданням про багату землю, куди він їхав, про велике місто з високими мурами, із сотнями фортець, недоступне піратам, де золото валялось на вулицях, про місто, що користувалось протекцією самого короля еспанського. І на другий день Роза з Девону рушила з Марією Маґдалено в привабливу Венесуелю. А за три дні до Біддефорду приплили кораблі голляндських корсарів — Франсіса і Аміяса Леїв. У таверні вино лилося потоками, розділювали багату здобич, коли один моряк підійшов до Лея і пошептав йому на вухо, що його улюблена Роза не буде для нього танцювати, бо перед трьома днями вона поплила до Ля Ґвайри з якимось багатим еспанським шляхтичем. Страшно закляв Лей, бо обидва брати дивились на Розу, як на свою невід'ємну власність. Вони походили з голляндського Зюдерзее і в 1579 р. кинулись у море з 4-ма гарматами і відважними харцизами. За рік мали вже велику фрегату з 11 гарматами і 115 горлорізами й поволі з третьорядних піратів вибились на знаменитих Леїв — пострах карібського моря. А коли спізнали Розу, то дівчина настільки заволоділа їх серцями, що вони стерли із своєї фреґати стару назву й охрестили корабель „Розою". Ясно, що вістка про її „зраду" з якимось, нікому невідомим, еспанським шляхтичем привела їх у лють, і вони негайно наказали своїм бандитам підіймати вітрила і погнались за Розою.

Вони плили з такою скорістю, що коли Марія Маґдалено прокинувся на другий ранок після свого прибуття в Ля Ґвайру, то перше, що він побачив, це було одинадцять гармат піратської фреґати, наведених грізно на слабенькі укріплення міста. Зрозумівши в чім справа, він негайно велів покликати ті невеликі резерви здібних до оборони людей, що знаходились в Каракасі та Карабайеді. Повторилася стара історія: Маґдалено, мов старосвітський Парис, викрав Гелену, а брати Леї мов Менелай та Аґамемнон, горіли жадобою пімсти й облягали Трою — Ґвайру.

Фреґата піратів двічі вистрілила, щоб показати дрімаючому містові, що вони не жартують, — і незабаром два човни з послами від братів Леїв причалили до берега. Посли зажадали негайної видачі Рози, бо інаше вони розстріляють те, що в ті часи було Ґвайрою. І тут у Марії Маґдалено прокинувся Одиссей

Він дуже чемно прийняв послів, почастував їх добрим вином і сказав, що йому дуже прикро, що так сталося, бо він ніколи не підозрівав, що, взявши з собою Розу, викличе гнів шляхетних лицарів моря, як братів Леїв, і що він не тільки згідний повернути їм Розу, але щоб доказати ту пошану і глибоку приязнь, що він до них відчуває, просить їх прибути на бенкет, котрий він улаштовує у їх честь. Трохи тупі на розум голляндці не розібрались, що мають до діла з хитрим еспанським лисом, звеліли половині своїх горлорізів іти з ними на бенкет, щоб ославити цю „побіду". Для них, видко, поворот Рози більше значив, ніж здобуття десятьох еспанських ґалеонів. І бенкет був на славу, вино лилось ріками і на розпорядження алькальда Роза танцювала, як ще ніколи, показуючи свої ніжки та цілуючи братів Леїв.

Та доки Роза танцювала, а ветерани сотні морських битв упивались вином, поволі прибували з Каракасу та Барабайди закликані алькальдом війська. Вони обступили резиденцію Магдалено, і майже без проливу крови перев'язали всіх п'яних піратів. Тоді одного з них, приставивши йому пістолю до спини, підвели до берега й заставили кликати на „оргію" і тих піратів, що ще лишились на фрегаті. Вони з захопленням прибули на берег, — і тут їх, після короткої перестрілки, подолали.

Так їх Марія Магдалено всіх переловив і Роза, захоплена тим, що позбавилась Леїв — танцювала вже тільки для алькальда. Та над їх радістю розпростерлась страшна тінь Торквемади. Інквізиція, що мала більшу владу, ніж усі алькальди разом, сконфіскувала фрегату, забрала братів Леїв і їх горлорізів — і зажадала теж видачі Рози, бо вона не була католичка. І бідна дівчина, що вміла лише сміятися, кохати й танцювати і ніколи про ніяку церкву навіть не чула, дісталась до лабет святої Інквізиції. Не помогли ні її сльози, ні сльози Марії Магдалено. Тижнем пізніше Розу й інших в'язнів відвезено до Картаґени, де інквізитори довго їх допитували, мучили, ламаючи руки й ноги, — і нарешті публічно спалили в пишнім авто да фе — „ад майорем деі ґлоріям".

Цей епізод чомусь ізгадався при погляді на дві старовинні гармати. Звідки вони взялись у цім маленькім рибацькім селі? Невідомо. Може якийсь розбитий бурею, або розстріляний ворогом корабель був викинений хвилями сюди, на беріг. Дерево зогнило, а гармати лишились. (Закінчення буде)

[1]) Хатка з бамбука, крита пальмовим листям. [2]) Золотий пляж. [3]) Овоч, подібний до дині.

М. Ситник

**
*

В. М.

І ще один, уже останній вірш
Про тебе, перша весно, Валинтино.
Ти в снах моїх незаймана стоїш
І утікаєш, швидко, як хвилина.

Однак встигаю в легкокрилу мить
Важкого сну, що за життя миліший,
Тебе, як сяйво гасnуче, зловить,
Як не для себе, то хоча б для віршу.

Я прокидаюсь, і шумлять в ушах
Дніпра (що снився мені) гучні прибої
І тихо плаче зрушена душа
За всім, що відцвіло разом з тобою.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

ЧИТАЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

" О В И Д "

УВАГА! РАДІОСЛУХАЧІ м. ЧІКАҐО УВАГА!
Слухайте на радіовисильні ВОПА на хвилях 1490 або Ф. М. 102,3 радіопересилання

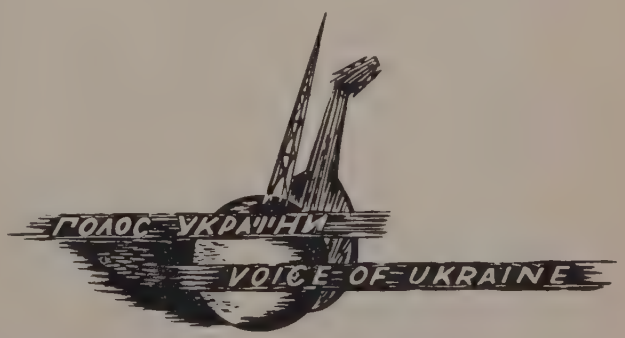

Щодня від понеділка до п,ятниці рано 7-7.30
Диктори: З. Голубець, Р. Дубляниця, В. Іващук і Р. Турянська.
Субота: 7-8 вечора — В. Іващук і Р. Турянська
У програмах «Голосу України»: політичні новинки й коментарі; вісті з українського культурного й господарського життя; спортові передачі, комунікати і повідомлення товариств, літературно-музичні передачі; музика поважного й легкого жанру; оголошення купців і підприємців.

Микола Денисюк

Поза редакцією „ОВИДУ"

Започатковану в попередньому числі журналу сторінку — Поза редакцією „Овиду" — продовжую цим разом у скороченні лише відвідинами в Титанієвій Акційній Спілці в Монтреалі. В наступних числах подам свої спостереження із відвідин найбільшої нашої кредитово-фінансової установи на північному континенті „Парма" в Клівленді й модерно організованого літнища „Союзівки". Далі прийдуть: зустріч із Митрополитом Кир Константином Богачевським у Мілвокі, Віскансен, відвідини Українського Православного Дня у Гемонді, Індіяна, що відбувся з участю Владики Мстислава, інсталяція Української Католицької Митрополії у Філядельфії та найновіші відвідини деяких місцевостей у західніх стейтах, як Місурі, Небраска й Кольорадо.

ДРУГІ ВІДВІДИНИ ТИТАНІЄВОЇ СПІЛКИ В МОНТРЕАЛІ

Під час моєї цьогорічної літньої поїздки до східніх міст ЗДА й Канади я побував у Монтреалі, де, крім полагоди видавничо-книгарських справ, я мав на меті вдруге відвідати Титанієву Акційну Спілку, відому вже нашим читачам з „Овиду" ч. 2 з березня 1958 р.

Крім зацікавлення розвитком цієї першої нашої гірничої компанії, признаюся, цим разом я відвідував її з певним неспокоєм. Хоч застав у доброму настрою директорів Компанії — пп. інж. М. Солодуху та інж. О. Маркова з їх близьким співробітником д-ром Ю. Залізняком, все ж таки зачав від того, „чим серце наболіло":

— Панове, — почав я — застаю Вас у найкращому настрої, але пробачте, що зачну не зовсім приємним акордом. У нас у Чікаґо дехто висловив думку, що буцімто перед титані-

Вид на фабрику Титанієвої Акційної Спілки в Баіе Ст. Пауль

Копальня «Biquell», де почато експлуатацію в 1957 році

єм — металем немає великих збутових можливостей із причини високих коштів його продукції. Це до деякої міри не тільки вплинуло на людей, що зацікавлені й хочуть придбати акції Компанії, але також здезорієнтувало трохи і нас, дотеперішніх шеровців, що вже об'єднані в місцевому Титанієвому Інвестиційному Клюбі. Нам цікаво знати, наскільки ця опінія варта уваги і то якраз тепер, коли, слідкуючи за звітами Дирекції, виразно помічаємо її розвоєві тенденції.

Моє питання зовсім не збентежило керівників Компанії. Навпаки, вони з усмішкою вияснили мені його.

— То правда — сказав п. інж. М. Солодуха, — що кошти продукції титанію-металю високі, але ж ми продаємо руду, як тяжкий аґреґат для різних цілей: для будови атомових реакторів, обтяжування газових і нафтових рур (пайплайн), як баляст для льокомотив, мостів і т. п. та для залізо-титанієвих стоплив.

— У майбутньому — доповнює п. інж. О. Марків — Компанія продукуватиме дво-оксид титанію й залізо, а на обидва ці продукти є великий ринок, зокрема, коли взяти до уваги малу їх кількість супроти запотреб світового ринку. Базою нашої продукції є двооксид титанію, а на металь іде тільки дробова частина. Тому висота коштів продукції титанію-металю не матиме впливу на збут продукції нашої Компанії.

— Із вдоволенням стверджую, що сталося мале непорозуміння, — перериваю — бо бачу, що праця Компанії не наставлена на продукцію титанію-металю, як це собі багато з нас уявляло, але наша руда — тяжкий аґреґат має різнородні можливості застосування. Ваші вияснення мене цілковито задоволяють, і я вважаю навіть доцільним поділитися ними із Читачами „Овиду" в репортажі з моїх відвідин. Якщо б Ви до цього подали ще деякі статистичні дані про розвиток Компанії в останньому часі, то ми були б за це дуже вдячні.

— Статистикою послужу тобі я — включається до розмови д-р Ю. Залізняк (колеґа ще з інсбруцького університету та колишній співробітник нашого видавництва з тих часів). Від липня 1957 р. до січня 1958 р. продано 10,700 тон руди за 103,000 дол., а від 31. січня до 31. липня 1958 р. продано 89,500 тон руди за 562,000 дол. Загалом добуто, вивезено та перероблено до 31. липня 1958 р. 100,200 тон за

665,000 дол. (в часі друкування цих рядків маємо вже друкований звіт Компанії про тотальний продаж до 31. серпня 1958 р. — 108,360 тон руди).

Компанія безнастанно одержує нові замовлення, а останньо заключила довгороченцевий контракт на виключний продаж тяжких аґреґатів до Гюстон Аґреґат Компані оф Канада Лімітед, що уможливить плянову систематичну експлуатацію руди і продукцію аґреґатів. Контракт гарантує мінімум продажу 40,000 тон річно, зобов'язує на 5 літ та продовжується автоматично.

У міжчасі від моїх відвідин у Монтреалі до появи цього числа „Овиду" фінансовий директор Компанії п. інж. О. Марків та її організаційний референт п. інж. П. Почаївський відвідали редакцію нашого журналу в Чікаґо і подали при цьому нові цікаві відомості про працю Компанії. Обидва інженери відбули по містах ЗДА успішну поїздку, а в часі її місцеві Титанієві Інвестиційні Клюби влаштовували сходини своїх членів та громадянства; на цих сходинах відпоручники Компанії у своїх доповідях інформували про працю та досягнення Компанії, ілюструючи їх висвітлюванням кольорових фільмів. Завдяки цьому багато українців у ЗДА мали змогу познайомитися із всебічним розвитком Компанії та впевнилися про доцільність інвестицій капіталу в її акції.

Постання й розвиток цієї нашої першої гірничої Компанії треба завдячувати жертвенній праці групи фанатиків-ентузіястів, українських інженерів під проводом М. Солодухи, О. Маркова та А. Мілянича, що очолюють тепер Компанію. Групу монтреальських інженерів я вперше зустрів в одному з бейзментів (не пригадую собі, якої тамошньої української установи) над дебатами про різні пляни та можливості праці тоді створеної Компанії. Від того часу Компанія розбудувалася в модерну економічну установу, що має перед собою великі можливості розвитку.

Висилка руди на будову Транс-Канада Пайп Лайнс і до будови атомових реакторів у ЗДА

Людмила Коваленко

ЗУСТРІЧІ З УКРАЇНОЮ

Час до часу я міщу то в цьому, то в тому журналі статті під такою назвою. В них я описую коротко книжки англійських чи інших авторів, де згадано про Україну. Я не шукаю таких книжок і навіть, коли б хотіла, не могла б їх відшукати, бо такою аналізою ще ніхто не займався, і американських бібліотекарів вона не цікавить. Але слово УКРАЇНА впадає в очі тут і там — і ось я вже маю досить матеріялу для третьої зустрічі з Україною.

Р. Ц ГАТЧІНСОН „Джорней віт странгерс"

Ця книжка, хоч у ній тільки один єдиний раз згадано слово „Україна" і один раз „Київ", є першою книжкою, відомою мені, де англійський автор цілковито й поважно зайнявся психологією відносин між українцями й поляками у Польщі. Розглядає їх він із погляду польського і під впливом оповідань польських, тому в романі часом зустрічаються твердження і почуття, невластиві для англійця взагалі, а зокрема для Гатчінсона, письменника широкої думки й величезного засягу спостережень.

Гатчінсон називає українців у Польщі „рутеніанс" і пише про них, як про якихось примітивних, фактично пів-диких людей, що з них тільки декому пощастило дістати освіту і то виключно з ласки польського панства.

Але повернімось до роману, до його сюжету. Оповідання іде від імени героїні Стефанії. Вона виросла в родині генерала Кольбека на становищі чи то бідної родички, чи то приймачки. Очевидно, вона була гарна, бо обидва сини генерала Кольбека одружуються з нею. Спочатку Казимір, що тільки побіжно згадується в книжці, бо він покинув жінку і якось опинився в Америці. Але другий брат, Віктор, також закохується в Стефанії і одружується з нею цивільним шлюбом, чого генерал, яко католик, не визнає. Від Казиміра Стефанія має доньку Аннету, а від Віктора чекає дитину, а тим часом розгоряється війна, і Віктор, полковник польської армії, доручає батькові Стефанію. Генерал Кольбек - Юліюс, як його далі називає Стефанія, везе її у свій маєток, і там Стефанія довідується правду про своє походження: її батько „рутеніян" Нінлевич, дістав освіту заходами Кольбеків, а потім видав росіянам Юліюса, коли той узяв участь у підготовці повстання проти царської Росії. Юліюс відбуває заслання на Сибірі, двічі пробує тікати, а повернувшись із заслання, мститься Нінлевичу тим, що підпалює його хату, а коли звідти вибігає жінка, наказує слузі застрелити її. На трупі мертвої жінки знаходять дитину — Стефанію. Її Кольбек поселяє в своєму домі.

Далі всі описи переживань Стефанії проходять у якійсь пів-притомній атмосфері, коли вона робить усе, що на неї накладає війна, і в той же час не усвідомлює собі ясно всього, що відбувається, бо воно видається їй нереальним. Нереальні німці, що оселюються в маєтку, ще менш реальні большевики, що приходять на зміну німцям. Большевики починають шукати за Юліюсом Кольбеком, видобувають від Стефанії свідчення проти нього, що він майже убив селянина Павчака, коли той хотів приховати собі хліб, а генерал зарядив усім ділитись харчами; примушують її повідомити їх, коли вона довідалась, що генерал Юліюс Кольбек ховається в маєтку, і арештують його.

Від самого початку відносини між Стефанією і Юліюсом перенесені на національний грунт.

—Я — рутенка — каже вона, — ви їх ненавидите.

— Я їх не ненавиджу, якщо вони чесні, — відповідає згори Кольбек.

Цей Юліюс — втілення польської пихи й вузького шовінізму. Коли внучка питає, чи його жінка — німкиня, він відповідає:

— Вона полька, бо вона — моя жінка.

І справді, ця бідна Сандра „з Тевтонськими очима" (до речі, єдина симпатична і людяна людина в усій компанії) не дбає ні про що інше, як тільки про Кольбеків, і не цікавиться нічим, а тільки тим, як підтримати престиж їх імени.

Большевики не тільки арештують генерала, але й вивозять усю його родину, у тому і Стефанію — у Сибір, де дорогою до них приєднується чудом і Юліюс. Він не дбає ні про що, а тільки про дитину, що має родитись у Стефанії, бо це має бути продовження роду Кольбеків. І він, як раніш Віктор, благає Стефанію, щоб вона виховала цю дитину католиком і поляком. Десь дорогою, у вагоні, родиться цей

син, Конрад, тільки на те, щоб умерти у в'язниці. У доньки Стефанії Анети також родиться син, бо вона стала проституткою, щоб добувати для вагітної матері харчі. Але все це не має значення. Має значення, щоб рід Кольбеків не вимер. І оскільки Віктор невідомо де, а може й помер, а його власна жінка вже застара, а донька не виходить заміж, то генерал Кольбек, невтомний Юліюс, сам старанно запліднює Стефанію, в той час, як вона, напів притомна від горя після смерти сина, ховається разом із ним десь під човнами набережної. І ось Стефанія знову вагітна і знову береже свою дитину. А Юліюс доживає до того дня, коли генерал Андерс робить першу параду своїм новоствореним дивізійникам уже в Африці, — і падає тут же мертвий ...

І от тепер, десь у Новій Англії, Стефанія описує своє життя для того, щоб її внук, який чомусь живе в Англії, знав минуле.

Моє особисте враження від книжки таке, що хтось, обмежений і закукурічений, хотів використати свій вплив і примусити створити книжку з ґлорифікацією поляків. Але великий талант Гатчінсона зробив із книжки щось ширше, хоч і дуже похвальне для поляків, і тому я думаю, що було б цікаво через видавництва, зазначені в книжці, написати Гатчінсонові листи й попитати, чи він свідомий того, що „рутенці', про яких він пише, як про примітивних дикунів, це українці?

А друга думка, що виникає у мене, це питання, чому наші люди не можуть вплинути на якогось письменника, щоб він описав життя українців за часи війни, їх змагання, завзяту боротьбу, корчі поміж двох жорстоких сусідів.

Якщо Гатчінсон, що не знав української сторони медалі, відчув проте в Стефанії невмирущу витривалість української жінки і признав їй право на помсту, то можуть знайтись письменники, що стануть і по нашій стороні.

ДІЯНА АНД МЕІЛ ҐІЛЛОН „Ванквіш те Анґел"

Це — роман із життя Палестини перед війною, в часі війни і після проголошення незалежности держави Ізраїль.

Мати героя — ортодоксальна жидівка, батько — хусид. Син уже стає по стороні молоді, що відривається від ортодоксального релігійного змісту життя і переходить до більш сьогочасного, модерного способу життя.

Мати і батько жили на Україні, і коли мати бачить, що син відходить від її ідеалів життя, вона із сумом докоряє йому:

„Я приїхала з чужої країни до Святої Землі, щоб родити тут свого сина, на землі його батьків".

Отже, Україна згадується тут тільки, як чужа земля.

ВІЛЛІЯМ ЕСТЛЕЙК „Ґо ін бюти"

Це — роман про двох братів, синів начальника резервації для індіян. Роман повний глибокого відчуття краси Індіяни, описів Мексико та індіян. У той самий час автор бачить усі хиби цих індіян, а ще з більшим гумором і легким сарказмом описує людей „модерної доби" в Америці, включно з поетами й кіно-діячами.

Саме в розмові двох випадкових кіно-діячів і згадується Україна.

Вони приїхали до Індіяни крутити фільм із життя індіян, але продусер раптом вирішує, що Індіяна для них не годиться.

„Я обдивився все навкруги — говорить продусер Дайкеман, — і індійців, і країну, і бачу, що все занадто реалістичне. Я думаю, що й краєвиди надто реальні, і індійці занадто реальні ... Правда, в книжці писалось саме про це місце, але ми робили „ОКЛАГОМУ" в Аризоні, а фільм про Техас у Юті. Я думаю, що цей фільм про індійців ми зробимо в Голлівуді.

Його компаньйон, що мріє про постанову „Війни і миру", питає його:

— Добре, чи це значить, що ми будемо робити і „Війну і мир"?

— Так, ми зробимо „Війну і мир" — сказав Дайкеман.

— І ми будемо робити „Війну і мир" на Україні, Джан?

— А де ж іще можна робити „Війну і мир"?

— А як росіяни, Джан?

— О, я думаю, що ви муситимете дістати нам росіян, Віллі".

Отже, Україна пропихає собі місце і в літературні твори — як побічний герой, як місце, як символ протилежности Росії. Але пропихає.

Найцікавіший, безперечно,, роман Гатчисона. Мені здається, що тільки я, в своїй утопії „РІК 2245-ий" спробувала вивести й показати ненависть, що її відчувають до нас росіяни. Тепер черга за західньо-українськими письменниками показати відчування і відносини із поляками, показати спокійно і точно, але й без сентиментів, навіяних часом. Може, в цьому процесі щось з'ясується для нас і для наших сусідів, що допоможе установити справжні людські й рівні відносини?

Небуденна поява на книжковому ринку —

цінні твори з В-ва «Дніпрова Хвиля»

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ
автор Лев Шанковський

(Нариси з історії визволь. змагань 1917-20)
Окремі нариси подають точні відомості про організацію української армії, критичний огляд деяких операцій з точки зору політики та стратегії, а також матеріяли мемуарного характеру. У книзі зроблено теж спробу аналізи причин наших неуспіхів у І Визвольних Змаганнях і подано вичерпну бібліографію та докладні тематичні показники змісту.
В книзі вміщено 30 світлин наших визначних політиків і полководців того часу.
Книга має 320 стор. друку, ціна $2.20.

В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ

автор Дмитро Чуб
Це спогади українця з червоної армії про большевицький фронт у другій світовій війні. Праця написана у формі репортажу, читається легко й із захопленням.
Сторін друку 108, ціна $0.80.
Замовлення слати до В-ва «Дніпрова Хвиля» на адресу:

Verlag „Dniprowa Chwyla"
Munich 37, Postfach 35 — Germany

або до В-ва М. Денисюка на адресу:
CVYD — 2228 W. Chicago Ave — Chicago 22, Ill.

M. J. HARRIS - JEWELERS, INC.

1949 W. Chicago Ave.

SEeley 3-5753

Найбільший і найкращий ювелірний склад для Вашої родини!

Зареєстрована агенція для продажу годинників фірми «Омега». Спеціялізація в галузі самоцвітів. Годинники різних фірм, біжутерія, срібне столове накриття, фотоапарати, машинки до писання, радіоапарати з засягом на ввесь світ.

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »
EV 4- 5343 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.
2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора
WHFC 1450 — FM 97,9
ПОДАЄ :
Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гуморески, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.
С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

ЗАМІСТЬ $ 38.90 ЛИШЕ ЗА $ 33.90

на сплати по одному долярові тижнево можете придбати тепер

комплет видань Видавництва М. Денисюка

22 дотепер видані книжки в твердій оправі з позолоченням

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

12 томів у твердій оправі

До кожного тому, а також до кожного більшого твору Лесі Українки додано цінні вступні статті найвидатніших українських літературознавців нашої доби: М. Зерова, Б. Якубовського, П. Филиповича, П. Руліна, О. Бургардта (Ю. Клена), В. Петрова, О. Білецького та інших.

Ціна всіх томів з пересилкою $ 24.00

Замовлення слати на адресу:

M. DENYSIUK

2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill., USA

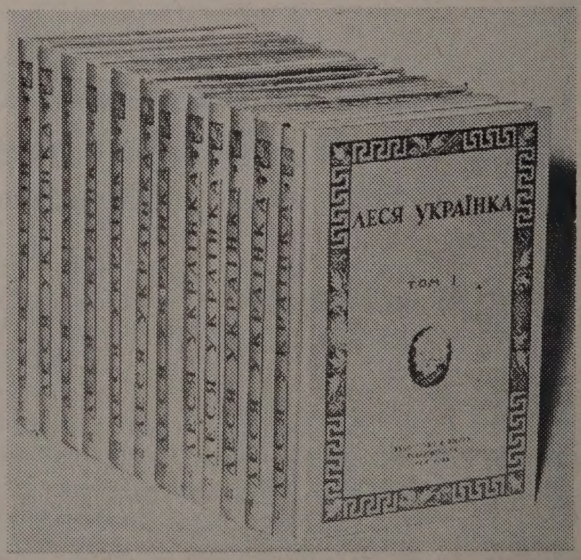

NATIONAL SECURITY BANK of CHICAGO

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаґо. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконайтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.
Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.
Ваші конта забезпечені до $10.000.00
Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку
Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

Ця емблема, виставлена в бюрах і оголошеннях інституцій, свідчить, що вона є членом Федеральної Щадничо-Позичкової Асекураційної Корпорації.

БЕЗ ЦІЄЇ ЕМБЛЕМИ — НЕМА ДЕРЖАВНОЇ ЗАБЕЗПЕКИ!

РІШЕНО, ЩО ЖОДНА ОСОБА НЕ МОЖЕ ВЖЕ БІЛЬШЕ БУТИ ПОЗБАВЛЕНА ОЩАДНОСТЕЙ СВОГО ЖИТТЯ,

КОНГРЕС ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ В ПЕРШИХ ПОЧАТКАХ 30-их РОКІВ ПОВІВ АКЦІЮ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ДВОХ ФЕДЕРАЛЬНО ЧАРТЕРОВАНИХ ІНСТИТУЦІЙ, ЩОБ ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЩАДНИЧІ ФОНДИ, ЗЛОЖЕНІ В БАНКАХ І ЩАДНИЧО-ПОЗИЧКОВИХ СПІЛКАХ.

Для Щадничо-Позичкових Спілок Конгрес створив Федеральну Щадничо-Позичкову Асекураційну Корпорацію, яка асекурує безпеку ощадностей зложених в спілках, що є її членами. Федеральна Депозитова Асекураційна Корпорація була створена для забезпечення ощадностей зложених в комерційних банках і щадничих спілках. Обі інституції є управнені до обезпечування фондів вкладчиків до висоти десять тисяч долярів.

Що представляє собою Федерал Сейвінґс енд Ловн Іншуренс Корпорейшен?
В скороченню Ф.С.Л.І.К. є сталим чинником чи аген ціею Уряду Злучених Держав, покликаним до життя на основі Державного Будівельного Акту з 1934 р. Він є кермований Урядом Тростистів, іменованих Президентом Злучених Держав й затверджених Сенатом. Його головна кватира знаходиться у Вашінґтоні і служать 3772 щадничо-позичковим спілкам, своїм членам, що нею заасекуровані.

Як і коли Спілка є управнена стати членом Ф. С. Л. І. К.?
Щоб мати кваліфікації бути членом Федеральної Щадничо-Позичкової Асекураційної Корпорації, Спілка мусить перейти гостру контролю діяльности, яка має доказати, що вона солідна, на здорових фінансових основах та що її провід і дирекція відповідальні і повні довіря. Всі асекуровані спілки підлягають періодичній контролі і федеральному наглядові. Федеральні контролери провірюють такі речі, як: Вдержування приписаного стану державних бондів і пливкої готівки та задовільної разерви. Точна і детальна контроля всіх інвестицій і позичок, ухвалених проводом і дирекцією, переводиться щорічно.

Щоб мати кваліфікації асекурованого члена, спілки мусять бути членом Федерал Гом Ловн Бенк, центральної резервової системи, подібної своєю структурою до Федерал Резерв Систем для комерційних банків. Цей банк жадає від спілок, щоб вони вдержували приписану висоту пливких фондів для задоволення готівкових потреб своїх вкладчиків.

Яка є границя кредиту у Федерал Гом Ловн Банку?
Асекуровані спілки можуть позичати гроші від своїх Гом Ловн банків і в цей спосіб мати джерело додаткової висоти пливких фондів аж до 50% свого щадничого капіталу. Через своє членство в цій резервовій банковій системі спілка має доступ до коротко і довгореченцевих зачетів, створених спеціяльно для задоволення сезонових і наглих потреб. В цей спосіб щадничо-позичкова система має пливкість і гнучкість, які уможливлюють служіння потребам щадників і купуючим доми родинам.

БІЖУЧІ ДИВІДЕНДИ 4%

В ДОБІ ЛІТАКІВ НЕМА РІЗНИЦІ, ДЕ ЖИВЕТЕ, «ТРАЙДЕНТ» Є ВАШИМ СУСІДОМ.
«ТРАЙДЕНТ» ПРИЙМАЄ ДЕПОЗИТИ ТЕЖ ПОШТОЮ З ЦІЛОЇ АМЕРИКИ І КАНАДИ.
«ТРАЙДЕНТ» НЕ ВИМАГАЄ НІЯКИХ ЧЛЕНСЬКИХ ВКЛАДОК.
ГРОШІ, ДЕПОНОВАНІ ПЕРЕД 15-ИМ КОЖНОГО МІСЯЦЯ, ПРИНОСЯТЬ ВІДСОТКИ ВЖЕ 1-ГО ДНЯ МІСЯЦЯ.

ВИПЛАЧУЄМО ВІДСОТКИ ДВА РАЗИ ДО РОКУ, 30-ГО КВІТНЯ І 31-ГО ЖОВТНЯ.

FEDERAL HOME LOAN BANK SYSTEM MEMBER INSURED

TRIDENT

SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
1935 W. 51ST STREET, CHICAGO 9, ILL.
PRospect 8-5800

"A THRIFT INSTITUTION ORGANIZED 1913"